

دانشگاه فرهنگیان

پردیس شهید باهنر مرکزی

جزوه درس پژوهش و توسعه حرفه ای ۲ «کنش پژوهی»

استاد: محمد امینی

سال تحصیلی ۹۹-۹۸

مقدمه

عوامل بسیار زیادی در جریان آموزش و یادگیری تأثیر دارد که طی روش های تحقیق مرسوم دانشگاهی قادر به کنترل آنها نیستند. هدف از پژوهش در تعلیم و تربیت فقط کسب دانش محض نیست، بلکه دانشی است که در عمل بتوان از آن استفاده کرد و در بهسازی محیط آموزشی مفید باشد. چنین هدفی را پژوهش های تربیتی دانشگاهی و مرسوم نتوانسته اند حاصل کنند. این پژوهش ها اطلاعات خوبی در اختیار گذاشته اند که می تواند الهام بخش معلمان باشد اما اکثر آنها قابل استفاده مستقیم توسط معلمان در کلاس های درس و محیط مدارس نبوده اند، کلاس های درس دارای پویایی ویژه خود هستند و برای بهسازی امر آموزش و پرورش و اثر بخش کردن آن، لازم است از روش های گوناگون پژوهش، به ویژه پژوهش های مبتنی بر عمل (اقدام پژوهی) بهره جست این روش ها را باید جست و تدوین کرد و در اختیار معلمان قرار داد.

• اقدام پژوهی چیست؟

اقدام پژوهی به هر فعالیتی گفته می شود که منجر به تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب تر شود. اقدام، محور اصلی در این نوع تحقیق است. به این معنا که شخص یا اشخاص، اقدام خود را در حین کار و فعالیت خود مورد پژوهش قرار می دهند. هدف از این کار بهسازی امور و اثربخش کردن آنها است.

هدف از اقدام پژوهی مانند پژوهشهای مرسوم و دانشگاهی، پی بردن به روابط پدیده ها یا به اصطلاح متغیرها نیست، بلکه به بررسی موضوع هایی می پردازد که فرد یا افراد در محیط کار و شغل خود با آن درگیر هستند و می خواهند از راه پژوهش آن را حل کرده یا کاهش دهند. بنابر این تغییر در وضعیت موجود هدف عمده در این تحقیق است.

این پژوهش راه حل های مناسب برای مشکلات را جستجو می کند و پاسخی است به انتقادهایی که از کاربردی نبودن اکثر پژوهش های مرسوم به عمل می آید.

• فرایند اقدام پژوهی

مفهوم پژوهش در عمل همان طور که پیش تر گفته شد، بیش از هر چیز وابسته به دو فعالیت اساسی پژوهش و عمل است. اقدام پژوهی کوششی است که بین پژوهش به عنوان وسیله ای برای آگاهی و دانستن و عمل آموزشی رابطه ارگانیک برقرار می کند. آنگونه که **برین** (۱۹۹۸) بیان می کند، اقدام پژوهی با انواع نام ها شهرت دارد. پژوهش مشارکتی، بررسی گروهی، پژوهش رهایی بخش، یادگیری همراه با عمل و پژوهش موقعیتی از عناوین متعددی است که برای معرفی فعالیت اقدام پژوهی استفاده می شوند. اما همه آنها مضمون مشترکی را در برمی گیرند. در بیان ساده، اقدام پژوهی یادگیری از طریق عمل کردن است. گروهی از افراد مسئله ای را شناسایی می کنند، کوششی را برای حل آن سازمان می دهند، چگونگی موفقیت خود را در مسیر حل مسئله ارزیابی می کنند و اگر این کوشش ها نتیجه رضایت بخشی را به دنبال نداشته باشد، کوشش های دوباره ای طرح ریزی می شود.

کلهان (۲۰۰۳) اقدام پژوهی را رویکردی برای مطالعه و حل مسائل آموزشی توسط معلمان ذکر می کند. موضوعاتی نظیر جو کلاس، مدیریت کلاس، راهبردهای تدریس و مواد آموزشی و رفتار اجتماعی و شناختی دانش آموزان می توانند در مسیر پژوهش حین عمل مورد مطالعه قرار گیرند و برحسب نیاز، تغییرات لازم در این زمینه ها انجام شود. در این سطح از فعالیت پژوهشی، معلمان، مدیران و سایر کارکنان مدرسه، خود به تولید بومی ترین دانش برای حل مسائل محیط کار خود اقدام می کنند.

ویژگیهای اقدام پژوهی:

تفاوت اقدام پژوهی با سایر انواع پژوهش ها را می توان به صورت عمده در فرآیند عمل لحاظ کرد. به این صورت که در اقدام پژوهی، محقق قدم به قدم، ضمن ایجاد تحول در محیط کار یا منطقه تحت پوشش خود، به اطلاعات و یافته هایی دست پیدا می کند. به عبارت دیگر اقدام پژوهی در سرانجام کار خود منجر به ایجاد تغییر در وضع موجود می شود، برخی از ویژگیهای اقدام پژوهی عبارتند از:

۱ - پژوهشی مشارکتی است:

این نوع پژوهش مشارکتی است، زیرا فرد یا افراد اقدام پژوهی با یاری همکاران و سایر پرسنل و نیز افراد جامعه یا سایر ادارات و نهادهای دولتی و غیر دولتی اقدام به پژوهش می کنند. در حالی که در پژوهش های مرسوم و دانشگاهی مسئله مورد تحقیق ضرورتاً مسئله خود محقق نیست بلکه محقق به عنوان فردی حرفه ای وارد جریان تحقیق می شود.

۲ - تاکید بر عمل دارد:

در این پژوهش تاکید بر این است که اقدامی در محیط کاری صورت گیرد که منجر به اصلاح و یا تغییر وضعیت شود. بنابراین مطالعه توصیفی برای تعیین علل وضع موجود، یا عوامل موثر بر آن هیچکدام اقدام پژوهی محسوب نمی شود. زیرا نتیجه این نوع پژوهش به طور مستقیم و بلافاصله در بهبود وضعیت ارائه خدمات و اجتماع تاثیر نخواهد داشت.

۳ - خود ارزیاب است:

تغییرهایی که در فرآیند پژوهش صورت می گیرد یعنی چگونگی پیشرفت کار و حتی نتیجه تغییر و اصلاح موقتی، همواره توسط خود پژوهشگران یا افراد درگیر در پژوهش مورد ارزیابی قرار می گیرد.

۴ - مبتنی بر ارزش های درونی افراد است:

افراد درگیر در این پژوهش در برابر موضوع پژوهش نوعی احساس درونی و تعلق خاطر دارند. نوعی احساس تعهد و نیاز به تغییر و تحول در محیط کار و اجتماع ایجاد می کند. بنابراین تا پرسنل چنین میل و احساسی نداشته باشند چندان راغب برای انجام این پژوهش نخواهند بود.

۵ - ساده است:

چون هدف از این کار حل مسائل و مشکلات موجود در محیط کار می باشد بنابراین حالتی ساده دارد و بدون توجه به مراتب تحقیقاتی معمول روند ساده تری را طی می کند و محقق فردی است که می خواهد وظیفه شغلی و اجتماعی خود را به بهترین وجه انجام دهد. بعنوان نمونه کارمندی که برای بهبود وضع محیط کاری خود اقدام به بررسی و پژوهش می کند، کار او دور از پیچیدگی های اداری و سازمانی است.

۶ - روشی ساده است:

این روش پیچیدگی های برخی روشهای تحقیق علمی را ندارد. هم چنان که می دانید در روش های تحقیق مرسوم و علمی، مراحل تحقیق ویژه ای را باید طی کرد که هر مرحله مستلزم داشتن مهارت های خاص آماری یا روش تحقیق است. مثل تعیین متغیرها، نمونه آماری، روش های تجزیه و تحلیل آماری، تعریف های عملیاتی و جز این ها. اما اقدام پژوهی در مقایسه با پژوهش های علمی، انعطاف پذیرتر است. به همین علت محقق مجبور نیست خطی مستقیم را پیش گیرد و تا آخر ادامه دهد. بلکه به تناسب پیشرفت کار و در حین کار، می تواند تجدید نظر کرده و اقدام های پیش بینی نشده ای انجام دهد.

۷ - تعمیم پذیری یافته ها ضروری نیست:

گرچه در این روش نیز تلاش بر این است تا ضمن حل مسئله های گوناگون بر دانش خود و دیگران بیفزائیم، اما مانند پژوهش های دانشگاهی تعمیم پذیر بودن یا نبودن این روش چندان مورد نظر نیست. ممکن است این روش حل مسئله در موارد مشابه دیگر صدق بکند و بهتر آن است که بتوان این نوع یافته ها را در موارد دیگر نیز به کار گرفت، اما چندان دغدغه کاربرد در همه موارد را نخواهیم داشت. آنچه مهمتر است ادامه اقدام موفق در زمان های بعد از اتمام آن و یا تعمیم زمانی آن می باشد.

۸- نگاهی از درون است:

اقدام پژوه از درون محیط کاری و اداری خود به مسائل می نگرد و هدفش حل مسائل درونی و فعلی است. در حالی که در پژوهش های دانشگاهی نگاه از بیرون به درون است. بنابراین در چنین تحقیقاتی منظور از محقق کسی است که تحقیق می کند، اعم از اینکه در امر تحقیقات علمی متخصص باشد یا نباشد.

• ضرورت پرداختن به موضوع اقدام پژوهی

الف (ضعف تحقیقات کلاسیک در حل مسایل کلاسهای درس:

بسیاری از صاحب نظران و سیاستمداران و خود معلمان معتقدند که تحقیقات کلاسیک نتوانسته کمکی چندان به حل مسایلی که آنها هر روز با آن روبرو هستند. معلمان از این رو خود باید عامل پژوهش در کلاس درس باشند

ب (معلم اثر بخش سازنده مدرسه اثر بخش

در مدارس اثر بخش بیشترین فعالیتها برعهده معلمان پژوهنده است. آنها عملاً پذیرفته اند که باید کار خود را بر عملیاتی نمودن مفهوم یادگیری متمرکز کنند و تعهد دارند که یادگیری با کیفیت بالا را به عنوان مهمترین هدف و وظیفه خود دنبال نمایند. چنین مقاصدی است که مدرسه را اثر بخش می سازد.

• اقدام پژوهی، فعالیتی ضروری برای همه

اقدام پژوهی (پژوهش درعمل) رویکردی سازنده در جهت گسترش تواناییهای کارورزان در عرصه های مختلف شغلی است. در حوزه آموزش و پرورش نیز این اندیشه گامی اساسی در جهت اصلاح و بهبود محسوب می شود که با تکیه بر توانایی ها و مشارکت عمومی به ثمر می رسد. با این رویکرد همه کارکنان می توانند به عنوان عنصری سازنده و فکور در جهت شناسایی مسائل و حل آنها در محیط های آموزشی سازماندهی و به کار گرفته شوند. اما ماهیت کار تدریس، استفاده از اقدام پژوهی را برای معلمان بیش از سایرین ضروری ساخته است.

اهمیت و ضرورت اقدام پژوهی:

- ۱) یکی از راههای مناسب برای حل مسئله است.
- ۲) پژوهش حین انجام کارهای اداری است.
- ۳) به راه های نو و خلاقانه منجر می شود.
- ۴) باعث اصلاح وضع نامطلوب می شود.
- ۵) فرهنگ پژوهش عمومی می شود.
- ۶) باعث رشد و بالندگی عمومی می شود.
- ۷) راه حل های تئوری جای خود را به راه حل های عملی و منطقی می دهد.

• اهداف اقدام پژوهی

برخی از اهداف اقدام پژوهی به شرح زیر می باشند:

- ایجاد سازگاری میان عمل و نظریه
- توسعه تفکر انتقادی نسبت به رویدادهای

• تغییر و بهبود عمل آموزشی

• کمک به افراد در افزایش شناخت آنها از موقعیت خود

• تقویت احساس خود ارزشمندی و اعتماد به نفس در معلمان

• افزایش شناخت از مسائل کلاس درس (رضایی، ۱۳۸۲).

• اقدام پژوهی چگونه به بهبود عمل منجر می شود؟

با تکیه بر این رویکرد، مدیران و معلمان به عنوان پایه های تصمیم گیری در سطح مدارس مطرح می شوند که باید خود اقدام به طراحی و اجرای برنامه های آموزشی نمایند و خود مسیر تحقق اهداف آموزشی را با بینش و بصیرت هموار سازند. نقش سایر بخش ها صرفاً ارائه خدمات حمایتی و پشتیبانی است و در مدرسه بیشترین فعالیت ها برای بهبود نظام آموزشی طراحی و به مرحله اجرا درمی آید.

• معلم به عنوان پژوهشگر (معلم پژوهنده)

در این نقش، معلمان در مسیر ایفای وظایف خود و در مواجهه با دشواری های تدریس به تولید دانش و اطلاعات قابل کاربرد در موقعیت های عملی می پردازند. معلم پژوهنده یا پژوهشگر عموماً اشاره به این وجه از نقش پژوهش معلمان دارد. بهبود سطح تدریس و رفع دشواری های فرا روی تدریس، هدف اصلی این بخش از وظایف معلمی است که از مسیر نوعی مطالعه معروف به اقدام پژوهی یا پژوهش در عمل به سرانجام می رسد. معلمان با پژوهش در عمل مسائل و مشکلاتی را که مانع از تحقق اهداف آموزشی می شود، شناسایی می کنند؛ در مورد چگونگی آن به گردآوری اطلاعات می پردازند، برای حل آنها چاره می جویند و به این ترتیب به طور مداوم در جهت تسهیل فرایند آموزش و رفع موانع گام بر می دارند.

• پیوند سه نقش پژوهشی زمینه ساز رشد معلمان حرفه ای

۱ - معلم در نقش مدرس پژوهش

زمانی معلم در نقش مدرس پژوهش به دانش آموزان ظاهر می شود و با طراحی و اجرای تدریس پژوهش محور، دانش آموزان را به مسیر آموزش مبتنی بر حل مسئله هدایت می کند. با این رویکرد معلم سهمی اساسی در پرورش مهارت های پژوهشی دانش آموزان دارد و زمینه ساز تقویت علمی - پژوهشی در جامعه می باشد.

۲ - معلم در نقش بکارگیرنده یا مصرف کننده تولیدات علمی - پژوهشی

در موقعیتی دیگر، معلم براساس تلاش های عالمانه دیگران، تدریس خود را سازمان می دهد و به مرحله اجرا می آورد. در این رویکرد، معلم در نقش بکارگیرنده یا مصرف کننده تولیدات علمی - پژوهشی ظاهر می شود و از تجارب خردمندانه پژوهشگران برای ارائه تدریس اثربخش استفاده می کند. این وجه از نقش پژوهشی معلم شامل همه ابعاد شغلی وی می شود.

۳ - معلم خود به عنوان پژوهشگر

و سرانجام معلم خود به عنوان پژوهشگر ارائه نقش می کند. در این موقعیت وی با کوشش های ذهنی، موانع فرا روی تدریس را شناسایی نموده، برای آنها راه حل ارائه می کند و با اجرای آن مسیر را هموار می سازد. در این نقش معلم از ظرفیتهای ذهنی خود برای مطالعه و حل دشواری هایی استفاده می کند که در محدوده عمل وی و بر سر راه آموزش و تدریس ممانعت ایجاد می کنند. دشواری هایی که به دلیل موقعیت های بومی و ویژه کمتر از طریق پژوهش های کلاسیک قابل پاسخ گویی و حل می باشند.

این سه موقعیت، حرفه معلمی را کاملاً در مسیر فعالیت‌های پژوهشی قرار می‌دهد، به شیوه‌ای که وی بدون پژوهش و ایفای نقش‌های مذکور عملاً از انجام وظایف و مأموریت‌های شغلی خود باز خواهد ماند.

تردیدی نیست که نقش‌های سه گانه پژوهشی برای معلمان از یک سو با یکدیگر و از سوی دیگر با سایر مهارت‌های آنها پیوندی اساسی دارد و تقویت هر یک از آنها موجبات تقویت مجموعه توانایی‌های معلمان را در پی دارد.

معلمان حرفه‌ای با تکیه بر سه نقش پژوهشی، شادابی و پیشرفت آموزشی را نصیب دانش آموزان خود می‌سازند پژوهش پیوندی ناگسستنی با حرفه معلمی دارد. از مسیرهای متعددی میان پژوهش با حرفه معلمی پیوند برقرار می‌شود. معلم با ایفای نقش‌های متعدد پژوهشی هم بر دشواری‌های تدریس و آموزش غلبه می‌کند و هم دانش آموزان را برای پی‌گیری فعالیت‌های پژوهشی مهیا می‌نماید.

• معلمان در نقش رهبری آموزشی

در مسیر تحولات آموزشی همواره معلم نقش برجسته‌ای داشته است. به‌ویژه در طی دو دهه اخیر، تعبیر رهبران آموزشی از معلمان بیش از گذشته مورد استفاده قرار گرفته است که به‌نظر برخی واسطه رسوخ رویکرد اقدام‌پژوهی در ساختار حرفه‌ای معلمان بوده است. بعدها مطالعات متعددی منتشر شد که نشان می‌داد معلمان باید به عنوان رهبران، مشارکت فعالی در فرایند تغییر مدرسه داشته باشند تا تغییرات همراه با موفقیت باشد.

برای توصیف ویژگی نقش رهبری آموزشی در حرفه معلمی، پژوهشگران زیادی تلاش نموده‌اند. یک طبقه‌بندی از انواع این ویژگی‌ها که مورد توافق افراد بیشتری است، چنین است:

• ویژگی‌های معلم در نقش رهبری :

- (۱) خبرگی آموزشی و تدریس دارد و دانش خود را با سایر همکاران و متخصصان مبادله می‌کند.
- (۲) خود را با تغییرات حرفه‌ای هماهنگ می‌سازد. همگام با دانش معلمی حرکت می‌کند.
- (۳) دائماً برای ایجاد فرصت بهتر برای یادگیری دانش آموزان تلاش می‌کند.
- (۴) به انجام مطالعه از طریق اقدام‌پژوهی و تعیین اثربخشی آن دلبستگی نشان می‌دهد.
- (۵) با دیگر همکاران، اولیا و سایرین در مورد موضوعات آموزشی، تشریک مساعی دارد
- (۶) از حیث اجتماعی هشیار و با مسائل درگیر می‌باشد.
- (۷) با انواعی از مدل‌های تغییر از طریق پژوهش در عمل مرتبط است.
- (۸) مشاوره و راهنمایی معلمان تازه کار را برعهده می‌گیرد.
- (۹) در برنامه‌های آموزشی دانشگاهها و مجامع علمی شرکت می‌یابد.
- (۱۰) در تصمیمات ریسک پذیر مدرسه شرکت می‌جویند.

• اقدام‌پژوهی چگونه به بهبود عمل منجر می‌شود؟

اقدام‌پژوهی «تواناسازی شغلی معلمان را به عنوان عامل بهبود عمل آموزشی در محدوده اهداف خود قرار داده است. در این ارتباط گام‌های مؤثری به شرح زیر برداشته می‌شود :

• خوداتکایی شغلی :

از طریق اقدام پژوهی به طور قابل توجهی به دانش و توانایی معلم برای مطالعه و حل مسائل مربوط به آموزش و تدریس تکیه می شود و نوعی خوداتکایی معلم برای تصمیم گیری در مورد راهبری و حل مسائل و مشکلات فرا روی تدریس مطرح می شود. این رویکرد، معلم را در مسیر هموارسازی موانع متعدد تدریس فعال نگاه می دارد و مانع از توقف پی گیری وی در مطالعه با این فرض سنتی می گردد که این کار متولیان دیگری دارد و باید توسط آنها مدیریت گردد .

• فهم الگوهای مؤثر تدریس و یادگیری:

معلم از طریق رویکرد پژوهش در عمل فرصت فراوانی را برای آزمون انواع الگوهای تدریس به دست می آورد و از رهگذر این اقدام الگوهای مناسب تر را برمیگزیند و از آنها استفاده می کند. به عبارت دیگر، معلم با بهره گیری از اقدام پژوهی به طور مستمر در مسیر بهبود و تکامل شیوه های تدریس و آموزش خود گام برمی دارد.

• مشارکت عملی در تولید دانش و اطلاعات :

در رویکرد پژوهش در عمل، معلم خود در نقش پژوهشگر در جهت تولید دانش و اطلاعات مورد نیاز خود برای آموزش گام برمی دارد. در واقع، در این رویکرد معلم از این که صرفاً در مواجهه با فرایند تولید دانش نقش منفعلی را ایفا کند دوری می جوید و خود به عنوان یک فرد توانا در مسیر تولید دانش حضور می یابد و در این فرایند مشارکتی فعالانه به عمل می آورد .

• تفکر انتقادی معلمان توسعه می یابد :

رویکرد اقدام پژوهی مبتنی بر نقد وضع موجود برای دسترسی به وضعیتی بهتر است. در این مسیر معلم به طور مداوم کیفیت آموزش و تدریس خود و یادگیری دانش آموزان را مورد سؤال قرار می دهد و در جهت یافتن پاسخ برای آنها به تفکر می پردازد. چرا دانش آموز یا دانش آموزان در مسیر یادگیری با دشواری مواجهند؟ چگونه می توانم وضعیت تدریس خود را بهبود بخشم؟ چگونه برخی معلمان آموزش بهتری را برای دانش آموزان خود ارائه می نمایند؟ چرا برخی دانش آموزان بهتر از برخی دیگر یاد می گیرند؟...

این رویکرد، ذهنیت فلسفی را در میان معلمان توسعه می بخشد و پویایی حاصل از داشتن چنین ذهنیتی را نصیب تدریس و یادگیری می سازد. دیدن مسائل با جهات متعدد آنها، شکیبایی در قضاوت، زیر سوال بردن آنچه مسلم یا بدیهی تلقی می شود، به کارگیری قوه تعمیم، نگریستن به موارد خاص در مورد زمینه ای وسیع؛ از جمله شاخص های این ذهنیت هستند که در رفتار معلمان در رویکرد اقدام پژوهی تجلی پیدا می کنند.

• ویژگی اقدام پژوه :

۱) اقدام پژوه یک فرد مسئولیت پذیر است که برای رضایت خداوند و آرامش روحی خودش اقدام به کار مثبت می کند.
۲) از بهبود وضع محیط کاری خود احساس لذت و رضایت نموده و وقتی گزارش کار پژوهشی خود را ارائه می کند از آن به عنوان یک اثر ارزشمند دفاع می نماید.

۳) کسانی که در محیط کار و اجتماع خود دست به پژوهش می زنند، به ابعاد مختلف و ظرایف اطراف خود توجه بیشتری نموده و عمیق تر، با فکر و اندیشه و تعقل بیشتر دست به تلاش و فعالیت می زنند، با مسئله برخورد کرده و در حل آن می کوشند. حل مسائل پیرامون زندگی موجب افزایش اطلاعات و توانمندی های افراد جامعه می شود. به ویژه که اقدام پژوه،

با تعامل فکری با دوستان یا همکاران، محیط صمیمی و مشارکتی برای تحقق اهداف خود پدید می آورد، از تجارب، معلومات و همکاری های افراد مختلف بهره مند می شود و این امر به بالندگی شخصیت او منجر می شود.

(۴) کسانی که به اقدام پژوهی می پردازند معمولاً افراد خلاق و مبتکری هستند. همچنین از سوی دیگر با اقدام پژوهی خلاقیت فرد شکوفا می شود.

(۵) اقدام پژوه فردی نوگراست و بدنبال تغییر و تحول پیرامون خود می باشد.

(۶) توانمندی و اعتماد به نفس فرد بیشتر می شود زیرا به دلیل درگیری ذهنی و فکری با جوانب مختلف موضوع، توانمندی افراد اقدام پژوه در کنترل وقایع پیرامونشان افزایش می یابد. تجارب آنان با اندیشه، تعقل، تدبیر و تفکر همراه می شود و چنین کسانی زندگی خود را با علم و پژوهش همراه کرده و به ارتقای کیفی شرایط موجود می پردازند.

(۷) اقدام پژوهی می تواند باعث شود افراد انتقاد پذیر، مشارکت جو، شجاع، با اعتماد به نفس، ایشارگر و از خود گذشته، دلسوز و مهربان و با گذشت و ... شوند.

● مهارت ها و آمادگی های لازم پیش از اقدام به پژوهش

الف (مهارت روابط انسانی

۱ - ارتباط با دیگران : مهارت ارتباط با دیگران از جمله مهارت هایی است که لازم است معلمان پژوهنده با آن آشنایی قبلی داشته باشند. باید در نظر داشت که انسانها دارای دیدگاه ها و شخصیت های متفاوتی از یکدیگر می باشند و به همین دلیل ممکن است مانند شما فکر نکنند، اما آنچه مهم است این است که بتوانیم به حرف ها و نظرات دیگران خوب گوش کنیم و بیش از آنکه گوینده ی خوبی باشیم شنونده ی خوبی باشیم .

در اقدام پژوهی گروه های کاری گوناگونی با شما در ارتباط خواهند بود از جمله مشارکت کنندگانی که شما با آنها کار می کنید مانند؛ کارکنان محل خدمت خود، دانش آموزان، پدران و مادران دانش آموزان و... کثرت گرایی یا احترام به اندیشه های دیگران از جمله ویژگی های پژوهش در عمل (اقدام پژوهی) می باشد و مجموعه این اندیشه ها که حاصل خواننده ها و شنیده ها و مشاهده و تجربه های گوناگون هستند می تواند مفید باشد .

۲ - اندیشه های انتقادی ، نقادی، محور اساسی اقدام پژوهی است و هر تغییر و تحولی نتیجه نقادی است اندیشه های نو حاصل و زاینده تفکر انتقادی است در مقابل تعصب سد راه عقل است. دیگران نقش مهم و کارسازی در اصلاح روش های ما می توانند داشته باشند . باید بیاموزیم تا تحمل نقادی دیگران را داشته باشیم. شنیدن انتقادهای دیگران و تأمل و تفکر در باره آنها ممکن است در های جدیدی را به روی ما بگشاید هر تغییری مستلزم داشتن انعطاف پذیری است تغییر، همیشه با تنش و تعارض همراه است پژوهشگر آگاه باید از پیش آماده این نوع رخداد ها باشد .

۳ - پژوهشگران همکار، آنها مانند خودتان علاقه مند به حل مسأله یا تغییر وضع نامطلوب موجود هستند. پس باید در ارزیابی از چگونگی پیشرفت کار و یافته های تان، از نظر و فکر آنان بهره مند شوید. داشتن رابطه انسانی و منطقی با این افراد می تواند شما را در بهسازی امور یاری کند.

۴ - استادان یا راهنمایان شما؛ گروه دیگری هستند که می توانند در رسیدن به هدفتان یعنی تغییر وضع موجود و به نظر شما نامطلوب، با شما همکاری داشته باشند. این گروه به سبب آگاهی و تخصص هایی که دارند می توانند شما را راهنمایی کنند. ایجاد ارتباط با این افراد و جلب همکاری شان از جمله مهارت ها یی است که شما باید بتوانید آن را یاد بگیرید همیشه خودتان را آماده کنید تا ضمن شنیدن حرف های تشویق آمیز این افراد، انتقادهای آنان را نیز بشنوید.

بطور کلی توانایی ما در ایجاد روابط انسانی در سازمان ها و فعالیت های آموزشی و اجتماعی تأثیر بسیار زیادی در توفیق یا عدم توفیق ما دارد. و معلمان پژوهشگر و هر معلم دیگری که به دلیل ویژگی های شغلی شان همواره با انسان سرو کار دارند، لازم است از دانش و مهارت روابط انسانی یا سازمانی آگاهی داشته باشند و در عمل آموزشی و پژوهشی از آن بهره ببرند.

ب) مراعات اخلاق در گرد آوری اطلاعات

۱ - ضرورت مذاکره با مسئولان، پیش از آغاز پژوهش موضوع را با مدیر یا ریس جایی که در آن کار می کنید، در میان بگذارید. اگر تغییراتی در طرح شما بوجود آمد آن را با مدیر و افراد ذی ربط دیگر در میان بگذارید.

۲ - حفظ اسرار مربوط به اطلاعات جمع آوری شده، فقط اطلاعاتی را گزارش کنید که در حیطه مطالب عمومی است و خارج از قوانین و مقررات نیست. از گزارش اسرار شخصی و بد نام کننده خودداری کنید اگر قصد انتشار اطلاعاتی را دارید که به هر طریق دارای حساسیت است از منبع و مرجع ذی نفع اجازه بگیرید.

۳ - حفظ اسرار مربوط به هویت اشخاص و مکان ها، بدون اجازه نام اشخاص و محل ها را فاش نکنید برای شرکت کنندگان نام های غیر واقعی در نظر بگیرید. اگر می خواهید از افراد نام نبرید می توانید از اعداد یا نشانه ها مثل الف، ب استفاده کنید اگر افراد یا مؤسسه ها به شما اجازه دادند آوردن نام آنان ایرادی نخواهد داشت.

۴ - حفظ حق همکاری نکردن دیگران، همیشه به یاد داشته باشید که افراد حق دارند در پژوهش شما شرکت نکنند. اصرار به این کار دور از اخلاق و روابط انسانی است.

۵ - حفظ حقوق مربوط به تعلقات فکری، می توانید حق گزارش کردن یا نکردن کلیه مطالبی را که به دست آورده اید برای خود حفظ کنید بسته به تصمیم و نگرش شماست که مطالب را به چه صورت و با چه محتوایی عرضه کنید.

۶ - حفظ اعتماد، هرگز همه چیز را تضمین شده تلقی نکنید. گاه گاهی به افراد مشارکت کننده مراجعه کنید و ببینید آیا تردیدی در آنان درباره کار شما به وجود آمده است یا نه. اگر سوء تفاهمی را احساس کردید تلاش کنید آن را بر طرف کنید.

• تفاوت اقدام پژوهی با پژوهش دانشگاهی و اشتراک آنها

الف: تفاوتها

- ۱) موضوع پژوهش دانشگاهی نسبت به موضوع اقدام پژوهی کلی تر است.
- ۲) اقدام پژوهی در کوتاه ترین زمان نتیجه می دهد
- ۳) مراحل عمل پژوهش دانشگاهی خطی است. یعنی اثر A به روی B سنجیده می شود. ولی اقدام پژوهی فرایندی است، یعنی دورانی است.
- ۴) پژوهش دانشگاهی به پژوهشگر متخصص نیاز دارد ولی اقدام پژوهی به وسیله فردی نیمه متخصص نیز امکانپذیر است.
- ۵) اقدام پژوهی کاربردی است. اما پژوهش دانشگاهی ممکن است کاربردی و یا بنیادی باشد.
- ۶) اقدام پژوهی در پی تعمیم یافته های خود نیست. اما در پژوهش دانشگاهی، تعمیم یکی از دغدغه های اساسی پژوهشگر است.

۷) اقدام پژوهی، پژوهشی شخصی است، یعنی محور اساسی مسئله من است. مثال: چه مشکلی برای من بوجود آمده و باید حل کنم.

ب: تشابه ها

- ۱) هر دو نظام مند بوده.
- ۲) هر دو احتیاج به اطلاعات دقیق و جدید دارد.
- ۳) هر دو به صورت نظام مند کنترل می شود.
- ۴) هر دو دانشی تولید و موجب بهسازی امور می شوند.
- ۵) هر دو احتیاج به ابزار سازی برای جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل درست اطلاعات دارند.

مراحل اقدام پژوهی:

پژوهش به عنوان جست و جوی نظام مند برای کشف مجهول یا حل مسئله، نیازمند طی مراحل است که یکی از مهمترین این مراحل طراحی مطالعه و پیش بینی مراحل مختلف تحقیق می باشد. با توجه به نوع و هدف پژوهش، نیز علاقه ها و سلیقه های پژوهشگر، مراحل پژوهش در عین تبعیت از منطق علمی و عقلی، می تواند صورت های متفاوتی پیدا کند. برای نمونه در مقایسه با پژوهش های رسمی و دانشگاهی که معمولاً خطی و تا حدودی تمام مراحل از پیش تعیین شده است، مراحل اقدام پژوهی در عین پیروی از مراحل خاص دارای انعطاف بیشتری است. اقدام پژوهی به طور ساده دارای سه مرحله عمده است: تشخیص، تغییر و ارزیابی. به این معنا که اقدام پژوه مسئله ای را تشخیص می دهد، تلاش می کند وضع نامطلوب را تغییر دهد و این تغییر را ارزیابی علمی کند. اگر پاسخ مثبت بود کار را ادامه می دهد در غیر این صورت به راه های دیگری می اندیشد. بنابر این مراحل اقدام پژوهی مراحل کاملاً خطی یا پلکانی نیست، بلکه محقق در هر زمان صلاح بداند به تغییر راه حل و اجرای مجدد عملیات می پردازد. لذا اقدام پژوه مانند یک معمار باید ابتدا به طراحی این نقشه بپردازد که به آن "پیشنهاد اقدام پژوهی" می گویند.

این مراحل به طور خلاصه شامل موارد ذیل می باشد:

- ۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش
 - ۲- توصیف وضعیت موجود و تشخیص مسئله
 - ۳- گردآوری اطلاعات (شواهد نوع اول)
 - ۴- تجزیه تحلیل و تفسیر داده ها
 - ۵- انتخاب راه جدید به صورت موقت
 - ۶- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن
 - ۷- گردآوری اطلاعات (شواهد نوع دوم)
 - ۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
 - ۹- تجدید نظر و دادن گزارش نهایی و اطلاع رسانی
- #### مرحله اول - انتخاب موضوع و عنوان اقدام پژوهی

نخستین گام در هر اقدام پژوهی، تعیین موضوع یا زمینه تحقیق می باشد. لازم است پژوهشگر مشخص کند که: آیا موضوع مورد توجه وی با مشکلات موجود در زنگی و محیط پیرامونش ارتباط دارد؟ آیا موضوع قابل بررسی و تحقیق است؟

برخی مواقع پژوهنده موضوعی را انتخاب می کند که به علل گوناگون از جمله وسیع بودن موضوع یا ارتباط آن با عوامل مختلف اجتماعی، امکان پژوهش در مورد آن بعید به نظر می رسد مثلاً حل مشکل بیکاری و فقر در جامعه.

انتخاب عنوان گام مهمی است، اما نباید زیاد نگران بود زیرا در هر مرحله از کار می توانید حتی موضوع و محور اصلی پژوهش خود را تغییر دهید. موضوع شما نمی تواند بررسی وضعیت و یا بررسی ارتباط و یا بررسی علل یک مشکل باشد. به عنوان یک اقدام پژوهی شما باید بدنبال بهبود و یا اصلاح وضعیت باشد.

بنابراین موضوع پژوهش باید:

۱ - مورد علاقه شما باشد.

۲- پژوهش پذیر باشد: مثلاً بهبود وضعیت اقتصادی، رفع بیکاری مشکلات گسترده ای هستند که برای حل آنها تلاشی ملی مورد نیاز است.

۳ - دارای اهمیت باشد: موضوعی دارای اهمیت است که مرتبط با شغل شما و نتیجه آن برای دیگران هم شایان توجه و تامل باشد.

۴ - در توان پژوهشگر باشد: باید توانایی علمی، امکانات و شرایط لازم برای اجرای پژوهش را داشته باشید.

۵ - منابع اطلاعاتی کافی در اختیار داشته باشید.

۶ - موضوع باید مطلبی باشد که واقعاً پاسخ آن از پیش معلوم نباشد و دیگران نیز در این باره کاری نکرده باشند. از کارهای تکراری، تقلیدی و کم ارزش دوری کنید

در اقدام پژوهشی، پژوهشگر به طور اتفاقی با مشکل برخورد می کند، مثلاً در حین تدریس درس آمار و مدلسازی، معلم دانش آموزان کلاس را متفاوت با کلاس های هم سطح دیگر می بیند. پس از چند جلسه به این موضوع اطمینان پیدا می کند و چنین شخصی با عنوان و وضعیت درس آمار دانش آموزان یک کلاس برخورد کرده است. مسأله ای که یک اقدام پژوهی با آن برخورد می کند. مربوط به حوزه ی کاری اوست. در آموزش و پرورش مسائلی ممکن است توجه اقدام پژوهان را به خود جلب کند و آن ها پس از برخورد با مسأله به آن بپردازند.

• ویژگی های عنوان یک اقدام پژوهی:

۱- عنوان باید متضمن مسأله اصلی پژوهش باشد.

برای یک کار اقدام پژوهی عنوان «بهبود روش تدریس درس آمار در سال دوم دبیرستان» انتخاب شده است: در صورتی که مسأله ی اقدام پژوهی، ضعف یادگیری دانش آموزان یک کلاس در درس آمار بود و او با اتخاذ یک روش تدریس جدید و خلاق، توانسته، یادگیری دانش آموزان را بهبود بخشد. بنابراین عنوانی که در برگیرنده مسأله تحقیق است «افزایش توان یادگیری دانش آموزان در درس آمار» است.

۲- عنوان باید بدون ابهام باشد.

پژوهشگری مسأله اش ضعف دانش آموزان یک کلاس در درس آمار پایه دوم دبیرستان بوده که با تلاش فراوان موفق شده بود سطح یادگیری آن ها را در حد چشم گیری افزایش دهد. عنوان مناسبی که سزاوار این فعالیت علمی است می تواند چنین باشد: «تقویت یادگیری دانش آموزان یک کلاس پایه دوم دبیرستان در درس آمار با استفاده از روش ...» ولی

در عنوان محقق، نه هدف از مسیر اصلی روشن است و نه زمینه ی تغییر (تغییر چه چیز؟) و یا عنوان بررسی سطح اعتقادات دانش آموزان یک کلاس از شفافیت و رسایی لازم برخوردار نیست.

۳- عنوان باید از چارچوب محیط کاری محقق سرچشمه بگیرد.

- افزایش اعتماد دانش آموزان در جلسه ی امتحان

- افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

- بررسی بین جو سازمانی و سبک مدیریت

عنوان های فوق با فرض معلم بودن پژوهشگر به صورت زیر اصلاح می شود.

- « افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان پسر کلاس پنجم دبستان ادیب شهرستان اراک »

- « افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در کلاس چهارم ابتدایی دبستان ادیب شهرستان اراک »

- « رابطه بین جو سازمانی و سبک مدیریت دبیرستان پسرانه شکرایی شهرستان اراک »

۴- عنوان باید تغییر وضع نامطلوب را در جهت بهبودی و ارتقاء نشان دهد.

۵- در اقدام پژوهشی تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب در عنوان باید نشان داده شود.

واژه های، تقویت، کاهش، تغییر، اصلاح، ایجاد، حل، رفع، تبدیل، بهبود، راهکار عملی، تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب را نشان می دهند و بهتر است عنوان با این کلمات آورده شود. به مثال های زیر توجه کنید:

- روش یادگیری مبحث واریانس در درس آمار پایه دوم رشته ریاضی دبیرستان

- ناسازگاری یک دانش آموز

- تشویق و ترغیب دانش آموزان یک مدرسه برای شرکت در مسابقات کتاب خوانی

هیچ یک از عنوان های بالا تغییر را نشان نمی دهد. اصلاح موارد فوق به قرار زیر است:

- افزایش یادگیری مبحث واریانس توسط دانش آموزان پایه دوم رشته ریاضی دبیرستان به روش مشارکتی

- افزایش تشویق و رغبت دانش آموزان دبستان بعثت به شرکت در مسابقه ی کتاب خوانی

- راهکارهای عملی مناسب برای رفع ناسازگاری یک دانش آموز

۶- عنوان باید با مسأله هم پوشی داشته باشد.

اگر پژوهشگری برای حل مشکل رفتاری یک دانش آموز تلاش کرده باشد عنوان زیر با مسأله که محقق دنبال کرده هم پوشی ندارد:

« حل مشکل رفتاری دانش آموزان » اصلاح شده آن به شکل زیر است:

« حل مشکل رفتاری یک دانش آموز پایه دوم ابتدایی »

یا اگر محقق برای افزایش انگیزه دانش آموزان یک کلاس تلاش کرده باشد عنوان زیر با مسأله هم پوشی ندارد

« افزایش انگیزه دانش آموزان » که آن را به صورت « افزایش انگیزه دانش آموزان یک کلاس پایه دوم متوسطه رشته

ریاضی در درس آمار و مدل سازی » می توان اصلاح کرد:

واژه هایی همچون: تقویت، افزایش، کاهش، تغییر، اصلاح، ایجاد، حل، رفع، تبدیل، بهبود، توسعه و ... دلالت بر تبدیل

وضع موجود به وضع مطلوب دارد و بهتر است عناوین اقدام پژوهی با اینگونه کلمات و اصطلاحات آغاز شود.

همان طور که پیش تر به فراوانی بیان شد ، اقدام پژوهی ناظر بر بهبود عمل آموزشی است . بنابر این باید موضوعات اقدام پژوهی از جریان عمل آموزشی انتخاب شوند .

شما می خواهید با اقدام پژوهی عمل تدریس خود را با رفع موانع موجود ارتقاء بخشید . بنابر این موضوع خود را از تدریس و عوامل موثر بر آن برگزینید . انتخاب موضوع اقدام پژوهی تابع شرایط خاصی است .

نکات لازم برای انتخاب موضوع

- ۱- با امکانات و توان حرفه ای شما منطبق باشد .
 - ۲- مطالعه آن نیازمند به زمانی طولانی نباشد (بطور معمول یکسال تحصیلی)
 - ۳- با مطالعه آن زمینه ای برای کاربست و بهبود عمل فراهم باشد .
 - ۴- حتی الامکان مطالعه آن با مشارکت دیگران انجام پذیرد .
 - ۵- موضع ساده ، روشن و برای دیگران قابل فهم باشد .
 - ۶- پاسخگویی به آن نیازمند به مطالعه باشد . به عبارت دیگر مسأله ای وجود دارد که واقعاً برای آن پاسخ روشنی نه شما و نه دیگران ندارند .
 - ۷- از نظر اخلاقی و حقوقی موجب ایجاد مشکل نباشد .
 - ۸- موضوع در چارچوب روش اقدام پژوهی باشد . شما نمی توانید هر مسأله ای را با استفاده از اقدام پژوهی مطالعه نمایید
 - ۹- مرتبط با شغل فعلی شما باشد . شما باید در محدوده کار خود مطالعه نمایید تا بتوانید از نتایج آن در عمل استفاده کنید .
- بنابر این در اقدام پژوهی شما با پدیده ای نامطلوب مواجه هستید که فرا روی عمل آموزشی شما قرار گرفته و برای شما مشکل ایجاد نموده است . این مشکل می تواند بر روی پیشرفت تحصیلی و پرورشی یک دانش آموز یا تمام دانش آموزان تاثیر داشته باشد . بنابر این شما بدون توجه به گستره ، متعهد به بررسی و حل مشکل هستید
- بدین ترتیب مشکلات تحصیلی و رفتاری یک یا همه دانش آموزان می تواند منبعی برای انتخاب موضوع توسط یک معلم پژوهنده باشد .

• راه های انتخاب موضوع تحقیق :

- ۱- تجارب شخصی
 - ۲- تمایل به حل یک مسأله
 - ۳- ارزش های فردی
 - ۴- فرصت ها و تهدیدات پیش آمده
 - ۵- بهره گیری از دانش قلمرو تخصصی
 - ۶- سمینار ها و جلسات آموزشی و پژوهشی
 - ۷- مطالعه مطالب انتقادی دیگران
 - ۸- مطالعه پژوهش های دیگران ...
- در تحقیقات اقدام پژوهی که بیشتر جنبه توصیفی و تحلیلی دارند ، پژوهشگر به دنبال ترسیم تصویری از «آنچه که هست» می باشد لذا سؤال های زیر می تواند به هر چه دقیق تر شدن موضوع و مسأله تحقیق و مشخص شدن آن کمک کند .
- ۱- آیا این موضوع ، مسأله و دغدغه ی من / ما در مدرسه و کلاسما است ؟
 - ۲- آیا می توان این موضوع را در مدت کوتاه ، حداکثر سه یا چهار ماه ، بررسی کرده و نتیجه علمی آن را مشاهده کرد ؟
 - ۳- آیا این موضوع ، تغییری در کلاس درس و مدرسه ممکن است به وجود آورد ؟ یا صرفاً یک امر ذهنی و مجرد است ؟
 - ۴- آیا می توان در مورد آن اطلاعات لازم و کافی به دست آورد ؟ کلاً چنین تحقیقی امکان پذیر است یا نه ؟

مسائل چگونه شناسایی می شوند؟

- ۱ - یکی از راهها مقایسه بین وضع موجود و مطلوب است.
علل ضعف برخی دانش آموزان در مقایسه با سایر دانش آموزان کلاس و مدرسه و ...
چرا برخی از دانش آموزان در کلاس کمتر از دیگران یاد می گیرند؟
- ۲ - بهره گیری از نظریه های علمی است .
با بهره گیری از نظریه های علمی بصیرت می یابیم تا مسائل فرا روی خود را تشخیص دهیم.
نظریه ها مبنایی برای درست اندیشیدن هستند . آنها ابزاری برای صید واقعیت ها در جهان هستند .
بطور نمونه در نظریه یادگیری در حد تسلط که توسط بلوم ارایه گردیده ، همه دانش آموزان می توانند به درجه ی تسلط یادگیری دست یابند ، با این نظریه افت تحصیلی در هیچ سطحی قابل توجیه نیست .

نمونه هایی از موضوعات اقدام پژوهی

- ۱- تأثیر ورزش در پیشرفت تحصیلی علی
- ۲- بررسی علل ضعف املاي فارسی یک دانش آموز پایه پنجم ابتدایی .
- ۳- چگونه می توانم به پیشرفت دانش آموزان در درس ریاضی کمک کنم؟
- ۴- چگونه می توانم دانش آموزان را به انجام فعالیت های عملی حرفه و فن ترغیب نمایم ؟
- ۵- حل مشکل انشانویسی دانش آموزان .
- ۶- بررسی علل پرخاشگری حسین و راه حل آن .
- ۷- بررسی نحوه حل مشکلات گفتاری مهدی .
- ۸- علل عدم یادگیری مناسب و بدخطی یکی از دانش آموزان .
- ۹- فعال سازی محمد در درس حرفه و فن .
- ۱۰- راه های ترغیب معلمان به استفاده از وسایل کمک آموزشی .
- ۱۱- شیوه فعال سازی دانش آموزان برای پژوهش .
- ۱۲- تأثیر بازی های آموزشی بر یادگیری واژگان زبان انگلیسی .
- ۱۳- ارتباط میان افراد مدرسه ی ما تا چه اندازه اثر بخش است ؟ چگونه می توانم این اثر بخشی را افزایش دهم ؟
- ۱۴- چگونه می توانم در مدرسه به تفاوت های فردی کودکان توجه کنم ؟
- ۱۵- چگونه می توانم روش تدریس خود را در درس X اصلاح کنم ؟
- ۱۶- چگونه می توانم والدین کودکان این آموزشگاه را به مشارکت بیشتر تشویق کنم ؟
- ۱۷- چگونه می توانم علاقه ی دانش آموزان به درس X را افزایش دهم ؟
- ۱۸- چگونه می توانم رابطه خود با همکارانم را در مدرسه بهبود ببخشم ؟

مرحله دوم - توصیف وضعیت موجود و تشخیص مسأله

اقدام پژوهی در باره وضعیتی است که در آن قرار داریم. یعنی: این جا و اکنون. بنابراین لازم است پژوهشگر برای مشخص کردن مسأله مورد نظر خود که به دنبال بهبود و اصلاح آن است وضعیت فعلی را به روشنی توصیف کند تا تصویر روشنی از آن چه در محیط کار و مسأله آفرین وی می گذرد، در اختیار بگذارد. در این مرحله پژوهنده، برای نمونه معلم پژوهنده، تلاش می کند وضعیت کلاس یا مدرسه ی خود را که مسأله یا وضع نامطلوب یا نامعین در آن احساس شده است توصیف کند: مدرسه در کجا قرار دارد؟ دخترانه است یا پسرانه و یا مختلط؟ چند دانش آموز دارد؟ یک نوبته است یا دو نوبته؟ در چه کلاسی پژوهش صورت می گیرد؟ در چه درسی؟ در باره کدام دانش آموزان؟ یا درباره چه کسانی؟ (والدین، معلمان دیگر، مدیر، کارکنان اداره و....) پس از شرح بستر و محیط مورد نظر، مسأله خود را مطرح می کند. این مسأله در حقیقت موضوعی است که پژوهنده احساس می کند یا حدس می زند اگر تغییری در آن به وجود آید، وضع مورد نظر بهتر می شود. پس می پذیریم که مسأله ی مورد نظر واقعیتی موقتی است و ممکن است پس از پژوهش معلوم شود که مسأله اصلی یا واقعی نبوده است یا برعکس، مشخص شود که حدس اولیه ی ما درست بوده است و آنچه مطرح کرده ایم واقعیت داشته و مسأله ی اصلی نیز بوده است.

معمولاً مسایل کاری افراد به اشکال مختلف خود را نشان می دهند.

برای نمونه معلم پژوهنده می تواند از طریق منابع زیر به مشکلات و مسایل خود پی ببرد:

- ۱- ممکن است احساس کنیم کارها خوب پیش نمی رود
- ۲- اسناد و مدارک آموزشی
- ۳- واکنش های اداره
- ۴- واکنش های مدیر
- ۵- پژوهش های دیگران
- ۶- اسناد و مدارک علمی
- ۷- واکنش های شاگردان

پس از بررسی وضع موجود لازم است رخداد های عمده آن را به صورت منطقی تنظیم کنید و گزارش دهید در این گزارش باید تلاش شود که وضعیت مورد مطالعه به روشنی توضیح داده شود به گونه ای که خواننده بتواند از وضعیت مورد نظر تصویر واقعی و بدون ابهام و پرسش به دست آورد. بطور مثال اگر دانش آموزی با نمره پایین درس ریاضی رو به رو است، این مشکل از کی آغاز شده و این ضعف بر کدام مباحث درس ریاضی استوار است دقت در توصیف وضع موجود به داوران بیرونی کمک می کند که دقیق تر موقعیت شما را لمس و اقدامات بعدی شما را مناسب تر ارزیابی کنند منظور از بیان مسأله این است که مشکل به خوبی شناسایی شود و ابعاد و جنبه های آن از زوایای بیشتری مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. توصیف وضع موجود و پرداختن به اهمیت و ضرورت عنوان جزیی از بیان مسأله است که در واقع ساختار اصلی و استخوان بندی فرآیند یک فعالیت است.

توصیف وضع موجود بخش اصلی بیان مسأله را توصیف وضع موجود تشکیل می دهد. در توصیف وضع نامطلوب کمبودها، ضعف ها، نارسایی ها، کاستی ها، عیب ها و نقص ها و مخصوصاً عواملی که لازم است تغییر یابد از زوایا و ابعاد

گوناگون مورد بحث و بررسی قرار داده می شود. « اقدام پژوه کسی است که برای تغییر وضعیت موجود وضعیتی که در بیان مسأله شرح داده شده است در جهت بهبود تلاش می کند. این وضعیت ممکن است در مقایسه با شرایط هم سطح و مشابه کار اقدام پژوه، وضع نامطلوبی باشد، مانند ناسازگاری یا گوشه گیری یک دانش آموز یا ضعف درسی دانش آموزان یک کلاس و در مقایسه با سایر کلاس ها یا ضعف بهره وری بخشی از اداره در مقایسه با سایر بخش ها ... » ممکن است وضعیت مورد نظر، در مقایسه با الگوی مطلوب و بهتری که در ذهن اقدام پژوه وجود دارد وضعیت مطلوبی نبوده اما در مقایسه با شرایط هم سطح مشابه کار اقدام پژوه وضعیت مشابهی داشته باشد مانند مدرسه ای که از نظر درسی مشابه مدرسه های دیگر است اما اقدام پژوه با طرح های ابتکاری بنا دارد آن را ارتقاء بخشیده و به وضعیت بهتری تبدیل کند.

در زیر نمونه هایی از توصیف وضعیت موجود آورده شده است:

نمونه ۱:

مسأله تحقیق: « بی علاقگی دانش آموزان سال سوم رشته انسانی در درس فلسفه و منطق »
عنوان تحقیق: « افزایش میزان علاقه مندی دانش آموزان یک کلاس (سوم متوسطه) به درس فلسفه و منطق »
برخورد با مسأله (تشخیص مسأله) و توضیح وضع موجود:

به عنوان دبیر فلسفه سعی می کردم درس فلسفه و منطق را به صورت جزوه خلاصه کرده و دانش آموزان را وادار کنم تا آن را بنویسند، ولی احساس می کردم که آن ها علاقه ای به این درس نشان نمی دهند. تا این که روزی دانش آموزان در حال نوشتن جزوه بودند که متوجه شدم، آن ها به لحاظ جسمی و روحی خسته می شوند و بی علاقگی از نگاه آنها خوانده می شد. از آن جا که درس فلسفه و منطق دارای واژه های نامأنوسی است دانش آموزان گاه گاه در نوشتن آن ها دچار اشتباه می شوند. تمام انرژی دانش آموزان صرف نوشتن می شد و فرصت برای بحث و تفکر و طرح سوال باقی نمی ماند. فضای کلاس، خشک و بی روح بود و هیچ رغبت و انگیزه ای از جانب دانش آموزان مشاهده نمی شد. و...

نمونه ۲:

مسأله تحقیق: « ضعف یاد گیری دانش آموزان یک کلاس اول راهنمایی در درس زبان انگلیسی »
عنوان: « ارتقای یاد گیری دانش آموزان یک کلاس اول راهنمایی در درس زبان انگلیسی »
■ برخورد با مسأله (تشخیص مسأله) و توضیح وضع موجود:

امروزه با توجه به گسترش وسایل ارتباطی از قبیل شبکه جهانی اینترنت و غیره برای دستیابی به دانش نوین و سازگاری با محیط و جامعه ای که دائم در حال تغییر است یاد گیری زبان انگلیسی به صورت یک ضرورت در آمده است. هر چه سطح تحصیلات دانش آموزان و دانش جویان بالا می رود نیاز به آموزش زبان محسوس تر می شود زبان انگلیسی در تمام رشته های تحصیلی تنیده شده. دانش آموز در هر رشته ای که بخواهد ادامه ی تحصیل بدهد ناگزیر از یاد گیری زبان است. افت تحصیلی زبان نه تنها ناکامی های تحصیلی را در پی داشته بلکه سالیانه میلیاردها ریال هزینه روی دست تصمیم گیران مسائل آموزشی باقی می گذارد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

قسمتی از بیان مسأله به اهمیت و ضرورت تحقیق مربوط می شود و در واقع زیانها و عواقب ناگواری که مشکل بر جای می گذارد در توضیح اهمیت و ضرورت تحقیق آورده می شود ارزش و ثمر بخش بود کار محقق و حیاتی و مهم بودن در تشریح

ضرورت تحقیق منعکس می شود و محقق با پردازش ماهرانه ضرورت و اهمیت تحقیق می تواند حس همکاری و تشریک مساعی دیگران برای پیشبرد مقاصد خود و رفع مشکل جلب نماید. به نمونه ۲ مربوط به درس زبان توجه کنید.

« با توجه به این که ضعف دانش آموزان این کلاس در درس زبان موجب اتلاف وقت و عقب ماندگی آن ها نسبت به دانش آموزان دیگر می شد. و به اعتماد به نفس آنها لطمه وارد می کرد. و از طرفی چون علائم موفقیت یک معلم، عملکرد کلاس، در درسی است که او تدریس می کند خود به خود اهمیت و ضرورت تحقیق برای من بارزتر می شد. با ارائه برخی از آمارها و شاخص ها، مدارک و شواهد وضعیت مشکل باید به گونه ای ارائه شود تا خواننده بتواند ضرورت موضوع را مانند محقق درک کند و آن را مهم تلقی نماید. آنچه را که فرد مشاهده می کند باید به گونه ای ارائه کند تا خواننده بتواند تصویر واقعی و بدون ابهام و پرسش بدست آورد. با ارائه مطالب کامل، ارتباط فکری و کلامی با خواننده برقرار و همچنین مشخص می شود که محقق به موضوع تحقیق احاطه کافی دارد. محقق باید مشخص نماید که اگر این اقدام را صورت ندهد چه زیان هایی خواهد داشت و اگر به آن بپردازد، چه منافعی در بر خواهد داشت.

مرحله سوم - گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

گردآوری اطلاعات اغلب از طریق چهار روش میسر می شود. این چهار روش عبارتند از: مصاحبه، مشاهده، پرسش نامه و اسناد و ارقام. هر یک از این چهار روش کاربرد ها و ویژگی هایی دارند که لازم است اقدام پژوهان پیش از آغاز و اقدام به پژوهش با این روش ها آشنایی کافی را کسب کنند. این که چه روشی یا ففونی در اقدام پژوهی کاربرد دارد بستگی به موضوع و هدف آن پژوهش دارد. همه اطلاعاتی که جمع آوری می شود شواهد لازم برای اثبات یا رد چیزی نیستند. به بیان دیگر داده ها (اطلاعات) مترادف با شواهد نیستند. شواهد داده هایی هستند که بدان وسیله می توانیم درباره ی تغییرات چیزی یا رخدادی داوری کنیم پس برای اثبات یا رد چیزی باید شواهد قابل قبول داشته باشیم. برای اینکه بتوانیم تصویر روشنی از واقعیت ها و رخداد هایی که در محیط کار و یا بستر پژوهشی ما می گذرد، عرضه کنیم و ادعای منطقی داشته باشیم لازم است در درجه نخست شواهد منطقی در اختیار داشته باشیم.

در اقدام پژوهی در دو مرحله نیاز به شواهد داریم؛ یکی در مرحله ی تشخیص یعنی همین مرحله های که مورد بحث است، و دیگری مرحله ارزیابی و قضاوت که پس از ایجاد تغییر و اجرای راه و پیشنهاد جدید، به دست می آوریم تا ببینیم آیا تغییری که داده ایم مؤثر بوده است یا نه. پس دو نوع شواهد (۱) و شواهد (۲) خواهیم داشت. داده های پژوهش نقش بسیار مهمی در جست و جوی حقیقت و یافتن مسأله و راه حل ها دارند. هر چه داده های یک پژوهش مبتنی بر اصول علمی گردآوری اطلاعات باشد و نیز از ابزار و وسایل ضروری گوناگون استفاده کنیم، ادعای ما منطقی تر خواهد بود. برای مثال، وقتی مدعی می شویم که شاگردان کلاس من در درس X ضعیف بودند و من با روش Y این وضعیت را برطرف کردم باید نخست با اطلاعات کافی نشان دهیم که واقعاً شاگردان ما ضعیف بودند، یعنی معیاری برای ضعیف بودن تدوین کنیم و این معیار باید علمی باشد. بعد با داده های کافی ثابت کنیم که وضعیت شان بهبود حاصل کرده است با توجه به اهمیت داده ها و اطلاعات در پژوهش مهارت و توان پژوهشگر تا اندازه ای به میزان توان او در گردآوری اطلاعات بستگی دارد. شما به عنوان معلم پژوهنده، برای کسب اطلاعات می توانید از منابع زیر استفاده کنید.

۱- خود یا افراد مورد مطالعه

۲- نزدیکان فرد یا افراد مورد مطالعه

۳- همکاران خود، مدیر و دیگر کارکنان مدرسه

۴- استادان و افراد متخصص در موضوع مورد نظر

۵- کتاب ها، مقالات علمی، نشریه ها، مجله ها و روزنامه ها به ویژه در رشته علوم تربیتی و مدیریت

۶- چکیده های تحقیقات انجام شده پایان نامه ها

۷- اطلاعات حاصل از مصاحبه ها، پرسش نامه ها، مشاهده ها

۸- طرح های پژوهشی

۹- بازدید از کلاس ها در مدارس دیگر

۱۰- استفاده از سایت های اینترنتی و منابع اطلاع رسانی الکترونیک و...

بطور کلی هدف از گردآوری اطلاعات و شواهد در مرحله اول می تواند به شرح زیر باشد

الف) مشخص کردن وضع موجود به کمک داده ها و شواهد.

یعنی نشان دادن کاستی ها و دست آوردها، مسایل و مشکلات و چگونگی انجام و پیشرفت کار.

ب) انتخاب یک راه موقت.

این راه موقت چنانچه پس از مطالعات و گردآوری اطلاعات کافی انتخاب شده باشد بسیار ارزشمند است.

در شواهد ۱، اطلاعات و معلوماتی را که برای تبیین مسأله حاصل شده است، به کمک اسناد و مدارک (ارقام، اعداد،

جداول، نمودار،) ملموس تر، گویاتر، عینی تر، تجربی تر و سنجش پذیر تر می شود.

اگر در بیان مسأله، بی رغبتی دانش آموزان نسبت به موضوع درسی شرح داده شد، در شواهد ۱ این بی رغبتی با ثبت

اعداد، ارقام و نمودار باید نشان داده شود و اظهار نظرات آن ها در رابطه با این بی رغبتی شان لازم است به صورت

مکتوب در آید.

در شواهد ۱ معلومات به دست آمده هر چه دقیق تر، مستدل تر و مستندتر تشریح و تنظیم بشود. در مقایسه آن با شواهد ۲

(که مربوط به وضعیت مطلوب است)، تغییرات و اصلاحات ایجاد شده قابل سنجش تر خواهد بود.

اطلاعاتی باید دارای ویژگی های زیر باشند:

۱- عینی و یا بر مبنای اعداد و ارقام قابل مقایسه باشد. ۲- مبتنی بر قضاوت محقق نباشد.

وقتی محقق ادعا می کند وضع درسی کلاس بد است، در شواهد ۱ باید نمره های کلاسی ارائه شود تا دیگران بتوانند به

راحتی بر ضعف کلاس دآوری کنند و حداقل منظور محقق را از ضعف بدانند.

۳- برای اثبات وضع موجود گزارش ضعف کاری یک هفته ملاک نیست مثلاً در ارتباط با درس زبان، نمره ها چند بار

امتحان لازم است. و اظهارات یکی دو روزه حتی هفته ای در مورد بی رغبتی کسی نسبت به چیزی که نمی تواند ملاک

درستی باشد.

۴- فقط مسأله را باید به اثبات برسانند نه جوانب آن را؛ در عنوان «بالا بودن توان درسی یک دانش آموز با حل مشکل

گوشه گیری او» شواهد اگر منحصر به وضعیت رفتاری خود باشد کافی نیست. برای نشان دادن بی رغبتی دانش آموزان به

یک درس، گزارش نمره ها کافی نیست بلکه باید شواهد مبنی بر بی رغبتی آنان نسبت به درس ارائه شود. از قبیل نتایج

تست ها یا سوالات رغبت سنج یا اظهار نظرهای دانش آموزان دیگر.

محقق در گردآوری اطلاعات باید به نکات زیر توجه کند:

- ۱- گردآوری اطلاعات به منظور دستیابی به راه حل های مناسب انجام می پذیرد.
- ۲- قبل از هر چیز، علل و عواملی که موجب مسأله شده است باید شناسایی شود.
- ۳- برای گردآوری اطلاعات از چهار روش مصاحبه، مشاهده و اسناد و مدارک می توان استفاده کرد.
- ۴- محقق در هنگام گردآوری اطلاعات، لازم است تمامی فعالیت های خود را با زمان بندی یادداشت کند. ویژگیهای دقیق منابع را ثبت کند و هیچ عملی یا نکته ای را که با مسأله ارتباط دارد، کوچک تلقی نکند.
- ۵- کارهای دیگران را که در پیرامون یا مرتبط با این کار انجام داده اند حتماً محقق مطالعه کند.

▪ گردآوری اطلاعات پیرامون مسأله (قبل از مداخله)

منظور از اطلاعات و مدارک در این مرحله (قبل از مداخله) مدارک یا شواهدی است که نشان می دهد وضع موجود (وضع نامطلوب) چگونه است و وقتی با اطلاعات و مدارک بعد از مداخله (پس از اقدام برای تغییر) مقایسه شود نشان می دهد که چقدر اقدام ما موفق بوده است. از سوی دیگر هر چه اطلاعات کامل تر و دقیق تری جمع آوری نماییم راه حل مناسبتری نیز برای حل آن خواهیم یافت. از همه مهمتر آنکه اعتبار یافته های ما و نیز تغییراتی که پیشنهاد می کنیم به دقت و صحت نوع اطلاعاتی که انتخاب کرده ایم بستگی دارد.

برای گردآوری اطلاعات لازم است موارد ذیل کاملاً رعایت شود:

۱) قبل از شروع جمع آوری مدارک و شواهد درباره نوع منابع اطلاعاتی، افرادی که باید به آنها مراجعه کنید، نوع ابزار، روشهای ثبت اطلاعات و بایگانی آنها، روش فیش برداری، احتمالاً کدگذاری اطلاعات تصمیم بگیرید و آنها را لیست کنید.

۲) مهمترین نکته آن است که اطلاعاتی جمع آوری شود که بتواند تغییر ایجاد شده را مشخص نماید.

۳) اطلاعات را با طبقه بندی خاص نگه دارید تا رجوع به آنها آسان شود. برای هر کدام می توانید پوشه یا جعبه ای تعیین نمایید.

۴) سعی کنید در زمینه هایی که مربوط به پژوهش شما نیست اطلاعات جمع آوری نکنید. اطلاعات بی ربط ارزشی برای کار شما نخواهد داشت.

۵) اطلاعات جمع آوری شده را به کمک همکاران و آگاهان در زمینه مورد تحقیق نقد و بررسی کنید.

۶) تا پایان تحقیق، داده ای را بیرون نریزید. حتی پس از آن هم اطلاعات را به صورت طبقه بندی شده نگه دارید.

۷) مسائل اخلاقی و روابط انسانی را در گردآوری اطلاعات در نظر داشته باشید. مثلاً اجازه گرفتن یا صحبت قبلی با افراد و آگاه ساختن آنان از هدف خود.

۸) سعی کنید به کمک دیگر آگاهان از داده های جمع آوری شده، شواهد منطقی و قابل قبول تدوین و فراهم کنید. می توانید در این مرحله معیارها و شاخص هایی برای داوری درست کنید.

پس از این که به کمک داده ها تصویر روشن و گویایی از وضعیت موجود دادید، لازم است این داده ها را تجزیه و تفسیر کنید تا زمینه و امکان راه حل ها و اقدام های مناسب فراهم شود.

پس از این تجزیه و تحلیل است که می توانیم به درست و نادرست بودن یک راه بیندیشیم و طرح موقت برای اصلاح عرضه کنیم. یعنی از این طریق می توانیم چارچوبی تهیه و بر این اساس برای حل مشکل اقدام های مناسبی پیشنهاد کنیم. باید دقت کنیم که ریشه بسیاری از مشکلات در جاهای دیگر است و عوامل گوناگون در به وجود آمدن آن موثر بوده است، که توجه به آن از انتخاب راه حل های سطحی که پاسخگوی مشکل نخواهد بود، جلوگیری می کند. مشکلاتی مثل مصرف مواد مخدر، فرار از مدرسه، جنایت و بزهکاری جوانان، فساد اجتماعی، فقر فرهنگی و ... از جمله این موضوعات است.

برای گردآوری اطلاعات روشهای زیر وجود دارد:

الف) مشاهده:

مشاهده عملی است که در آن محقق برای کشف علل بعضی از امور از قوه دید خود استفاده می کند. در مشاهده، حواس پنجگانه با هم و به کمک هم عمل می کنند. این گونه مشاهدات باید هدفمند انجام شود. می توان با کمک تهیه عکس، فیلم و یا یادداشت های مناسب از اوضاع نسبت به ثبت مشاهدات اقدام نمود.

مشاهده یکی از مؤثرترین و کاربردی ترین روش های جمع آوری اطلاعات از کلاس است. معلم به لحاظ حضور خود در کلاس و ارتباط مستقیم با دانش آموزان و محیط پیرامون آنها بسیاری از اطلاعات خود را از این طریق به دست می آورد. هر چند بین نگاه کردن عادی به پدیده ها و مشاهده هدف دار تفاوت وجود دارد، ولی به هر حال نگاه کردن عادی به کلاس و فرایندهای پیرامون آن نیز می تواند در مشخص کردن ویژگی های خاص کلاس مؤثر باشد. برای اینکه معلمان بتوانند به طور دقیق و علمی محیط اطراف خود را مشاهده کنند باید ماهیت مشاهده را بشناسند و نکات مهم آن را در نظر بگیرند. از ویژگی این روش آن است که می تواند همزمان با فرآیند تدریس و کار معلمان و دیگر دست اندرکاران مدرسه همراه گردد.

ب) مصاحبه:

مصاحبه عملی است که در آن محقق، برای استفاده از نظرات دیگران و کشف بعضی امور، از گفت و گو استفاده می کند. این گفت و گو، باید با تدبیر، فکر، تعمق، و دقت خاصی از ابتدا طراحی شود تا بتواند با کمترین زمان و با کمترین جملات، بازدهی لازم و کافی داشته باشد. مصاحبه ها باید هدفدار بوده و نتایج آن برای استفاده بعدی ثبت شود. از نظر شکلی مصاحبه می تواند ۱- ساختار یافته ۲- نیمه ساختار یافته ۳- باز، باشد.

در مصاحبه ی ساختار یافته مصاحبه گر از یک طرح کاملاً مشخص برای مصاحبه استفاده کرده و سؤالات نوشته شده را برای مصاحبه شونده قرائت کرده و جواب شفاهی وی را ضبط یا یادداشت می کند.

در مصاحبه ی باز، مصاحبه گر هدف کلی را در ذهن در نظر گرفته و به انتخاب خود سؤالات را مطرح کرده و جریان مصاحبه را به نحوی پیش می برد که اطلاعات مورد نیاز به دست آید. این شیوه در مصاحبه های بالینی مورد استفاده قرار می گیرد.

در مصاحبه ی نیمه ساختار یافته سؤالات کلی از قبل مشخص شده، ولی مصاحبه گر می تواند به صلاح دید خود ترتیب سؤالات را عوض کرده و یا آنها را تغییر دهد. نحوه انتخاب نوع مناسب مصاحبه بستگی به هدف پژوهش دارد. در صورتی که هدف مصاحبه ارزشیابی باشد مصاحبه ساختار یافته مناسب است ولی در صورتی که هدف پژوهش کسب

پاسخهایی از مصاحبه شونده برای فرضیه سازی و شناسایی عناصر مهم که قبلاً به آن آگاهی نداشته‌ایم باشد، نوع مصاحبه به سوی مصاحبه‌های باز متمایل می‌گردد.

ج) پرسشنامه:

پرسشنامه یکی از معمول‌ترین ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش هستند. وسعت استفاده از پرسشنامه در جمع‌آوری داده‌ها به اندازه‌ای است که در بسیاری مواقع پژوهش و پرسشنامه را مترادف هم به شمار می‌آورند. در اقدام پژوهی نیز معلم می‌تواند برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده کند، ولی باید در نظر داشته باشد که استفاده از پرسشنامه بنا بر ضرورت باشد.

انواع پرسشنامه:

نوع اول پرسشنامه‌های استاندارد شده که توسط پژوهشگرانی که به طور مشخص در آن زمینه کار می‌کنند، ساخته شده و به نام پرسشنامه‌های استاندارد شده معروف هستند. مقیاس‌ها، پرسشنامه‌های نگرش سنج، آزمون‌های روانشناسی و ... از جمله این پرسشنامه‌ها هستند.

نوع دوم، پرسشنامه‌ها محقق ساخته هستند که پژوهشگر با توجه به نیاز و هدف خود آن را می‌سازد.

پرسشنامه شامل سوالات کتبی است که محقق، برای یافتن راه حل مسأله از آن استفاده می‌کند. پرسشنامه می‌تواند شامل پرسشنامه باز یا پرسشنامه بسته باشد.

در پرسشنامه باز، سوال نوشته شده و محل آن باز و خالی است و پاسخ گو مجاز است هر مقدار یا هرگونه پاسخ دهد. اما در پرسشنامه بسته، پاسخ‌ها داده شده و پاسخ گو از بین چند مورد پاسخ داده شده، یک یا چند مورد را علامت می‌زند. (د) **مدارک و اسناد:** آمارها، مدارک و اسنادی از قبیل پرونده‌ها، عکس‌های قدیمی، نوارهای صوتی و تصویری، نمودارها، یادداشت‌ها، شاخص‌ها و ... همه و همه می‌توانند منبع جمع‌آوری اطلاعات باشند.

■ اهمیت مطالعات و پیشینه تحقیق:

پژوهش زمانی دارای اهمیت و ارزش علمی و کاربردی خواهد بود که برآمده از مطالعات کافی درباره پیشینه موضوع تحقیق شما باشد. با مطالعه پیشینه موضوع تحقیق از چند و چون کارها آگاه می‌شویم و از دوباره کاری پرهیز می‌کنیم. وقتی از اقدامات و اطلاعات جمع‌آوری شده توسط دیگران آگاه شدید، می‌توانید با نقد و تجزیه و تحلیل منطقی آنها وضعیت خودتان را مشخص کنید همواره از خود پرسید: آیا اطلاعات به دست آمده منطقی و علمی است؟ اطلاعات به دست آمده دارای چه نکات مثبت و یا منفی است؟ و پرسش‌های دیگری که می‌تواند تحقیق شما را هدایت کند.

مرحله چهارم - تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

منظور از تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها، تبیین یا تشریح معانی است که در دل داده‌ها نهفته است تفسیر سبب می‌شود که فهم جامع و روشنی از معانی و مفاهیم پیدا کنیم. در خلال تفسیر داده‌ها تناقضات و مطالب ضد و نقیض و یا چگونگی روابط متقابل واقعیت‌ها یا رخدادها خود را نشان می‌دهند. تجزیه و تحلیل این امکان را فراهم می‌سازد تا طبقه‌بندی و چارچوب منطقی و عقلانی از واقعیت‌ها به وجود آوریم با تفسیر دیدگاه‌های گوناگون خود را نشان می‌دهد و به کمک این دیدگاه‌ها می‌توانیم به راه حل‌های مناسب بیندیشیم. پیش از تفسیر داده‌ها در هم آمیخته‌اند و این داده‌ها به خودی خود می‌توانند گویای چیزی باشند لذا با تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌هاست که آنها به اطلاعات کاربردی تبدیل می‌شوند.

و می توان بر اساس آنها به تهیه چارچوبی برای حل مسایل و شناسایی راه حل درست یا درست ترین راه حل اقدام کرد. الگوی تجزیه و تحلیل داده ها در روش های تحقیق گوناگون متفاوت می باشد. در اقدام پژوهی ضمن استفاده از داده های کمی، بیشتر از داده های کیفی و الگوهای آن استفاده می شود. در اینجا مختصراً اشاره می شود.

الف) الگوی روش شش پرسش:

در این الگو پژوهشگر می کوشد داده هایی را که جمع آوری کرده است طی این شش پرسش عرضه کند تا بر اساس آنها نتیجه گیری از داده ها بعمل آید.

- چرا؟ علت و هدفها چیستند؟

- چگونه؟ اعمال و رویدادها چگونه روی می دهد؟

- چه کسی؟ چه کسی در گیر این مسأله است؟ چه کسی رفتار دوستانه دارد؟

- چه چیزی؟ مسایل عمده فعالیت ها چه هستند؟

- چه موقع؟ چه موقع این اتفاقها می افتد؟ چه موقع می توان آنها را مشاهده کرد؟

- کجا؟ کجا درس می خوانند؟ کجا با هم روابط دارند؟ کجا کار می کنند؟

ب) الگوی روش ترسیم مفاهیم

هدف از این الگو، یافتن راهی برای پی گیری استراتژی های چند گانه و چند جانبه و جامع است. این الگو بر این اساس تدوین شده است که ریشه بسیاری از مشکلات در جاهای دیگر است و عوامل گوناگون در به وجود آمدن آن مؤثر بوده است. اگر به این عوامل بنیادین و ریشه ای توجه نکیم راه حل های سطحی نخواهد توانست پاسخ گوی این مشکلات باشد.

ج) الگوی روش تجزیه و تحلیل مسایل

این روش نیز مشابه الگوی ترسیم مفاهیم است از این الگو نیز در ریشه یابی و کشف عوامل مؤثر در یک مشکل استفاده می شود.

در این الگو تلاش می شود مفاهیم زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد:

۱ - مشکل اصلی ۲ - ریشه های اصلی مشکل

۳ - دیگر عوامل مهم مربوط به آن ریشه ها و پیش زمینه ها ۴ - نتایج و عواقب منفی عمده

مرحله پنجم - ارایه راه حل (انتخاب راه جدید به صورت موقت)

راه حل، مهم ترین بخش یک اقدام پژوهی است. همه تلاش ها و زحمات اقدام پژوهی، بستگی به اعمال یک راه حل مؤثر دارد. اگر راه حل مناسبی برای مسأله ای ابداع یا پیدا نشود، اقدام پژوهی نتیجه نخواهد داد. وجه تمایز اقدام پژوهی با سایر انواع پژوهش ها، در اجرای راه حل به منظور ایجاد تغییر در وضع موجود است.

اگر اطلاعات به صورت منطقی، دقیق و متناسب با اهداف تحقیق جمع آوری شده باشد، می توان از آن راه حل هایی برای مسأله استخراج کرد. اگر جمع آوری اطلاعات، به پیش بینی راه حل منجر نشود، باید همچنان ادامه یابد. راه حل هایی که انتخاب می شوند باید به گونه ای باشد که محقق احتمال نزدیک به یقین بدهد که این راه حل ها برای حل مسأله کافی است. اگر چنین احتمالی را ندهد، باید همچنان به جمع آوری اطلاعات ادامه دهد.

پس از انجام مراحل فوق نوبت انتخاب راه جدید و موقت فرا می رسد در این مرحله تلاش خواهید کرد به کمک اطلاعاتی که در اختیار دارید و خرد ورزی هایی که کرده اید نخست چند راه اولیه مناسب در نظر بگیرید. این راه ها را بررسی و سبک و سنگین کنید و از میان آنها یک راه را به عنوان راه مناسب انتخاب کنید. ویژگی ها و جوانب آن را به درستی مشخص و توصیف کنید به گونه ای که دیگران، به ویژه همکاران پژوهشی و منتقد شما با ملاحظه و یا مطالعه ای این راه بدون ابهام از چند و چون آن آگاه شوند. در این مرحله نیز ضمن ملاحظات جوانب اخلاقی و امکان اجرایی راه انتخاب شده، لازم است نظر اصلاحی و انتقادی یاران و همکاران خود را جویا شوید و پس از ملاحظه ای این اظهار نظر و احتمالاً تغییر در جوانب راه انتخابی تان به اجرای آن.

محقق پس از بررسی و تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات، فهرستی از راه حل ها تنظیم و آنها را در بخش پایانی گردآوری اطلاعات، گزارش می کند. راه حلی که منجر به تغییر در وضع موجود شده است، نسخه گرانبهایی است که حاصل تجارب، مطالعات، دقت نظر و مهارت کاری اقدام پژوهان می باشد.

در گزارش اقدام پژوهی لازم است دلایل اثربخشی این عمل را به استناد منابعی که در جمع آوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته و یا استدلال هایی که محقق دارد، در گزارش خود بیاورد، تا محققان دیگری که در آینده، این گزارش را مطالعه می کنند دلایل کافی برای تکرار آنها در اختیار داشته باشند و یا لاقلاً با خواندن علت های نوشته شده، بتوانند به نقد و بررسی آن پردازند.

■ برای انتخاب راه حل مناسب به نکات ذیل توجه نمایید:

- ۱- همیشه در نظر داشته باشید که در مورد راه حل انتخابی اطلاعات کافی جمع آوری نمایید.
- ۲- در انتخاب راه جدید شتاب و عجله به خرج ندهید، خردورزی و اندیشیدن مداوم شرط منطقی بودن است.
- ۳- به خاطر داشته باشید که شما مسئول چگونگی اجرا و نتیجه گیری از این پژوهش هستید، پس باید آخرین تصمیم گیرنده هم شما باشید. به سخن دیگر راه انتخاب شده راه شماست نه دیگران.
- ۴- فکر نکنید چون درباره موضوع به اندازه کافی اندیشیده و بررسی کرده اید و احتمالاً اطلاعات کافی هم جمع آوری کرده اید پس باید نتیجه این اقدام پژوهی شما مثبت باشد. در اقدام پژوهی شکست مفهوم ندارد. اما ممکن است راه حل شما توفیق آمیز نباشد، اگر راه انتخابی تان توفیق آمیز نبود، تلاش کنید راه های دیگری را بیازمایید تا سرانجام به نتیجه برسید. در اقدام پژوهی، هدف به نتیجه رسیدن و تغییر و اصلاح وضع موجود است. باید از اشتباه های خود درس بگیریم.
- ۵- دانشی که شما از راه اقدام پژوهی معرفی می کنید ممکن است برای دیگران مفید باشد، پس تلاش شما به زحمت اش می ارزد زیرا باعث افزایش دانش دیگران شده است.
- ۶- هر چه اطلاعات جمع آوری شده درباره راه جدید بیشتر و منطقی تر باشد، امکان توفیق تان بیشتر خواهد بود. داده ها به ما می گویند آیا این راه جدید شدنی است یا نه؟ آیا دیگران نیز در این باره کار کرده اند یا نه؟ چه بخش هایی از این کار می تواند مشکل زا یا مفید باشد؟ به همین علت تاکید می کنیم پیش از انتخاب راه جدید و اقدام به آن به اندازه کافی مطالعه و مشورت کرده و داده های مناسب جمع آوری کنید.

۷- همیشه منتظر اتفاق های پیش بینی نشده باشید. اقدام پژوهی همیشه همراه با رخدادهای پیش بینی نشده است. بنابراین پژوهشگر در یک خط مستقیم و پلکانی حرکت نمی کند، بلکه همواره «نگاه می کند»، «می اندیشد»، «عمل می کند» و این مراحل را پی در پی تکرار می کند. پس ممکن است در عمل با رخدادهایی مواجه شود که از قبل پیش بینی نشده باشد. اگر پس از آن تلاش کنید که این مشکل را حل کنید ولی باز مشکل به جای خود باقی ماند، به راه های دیگر می اندیشید و آن راه را عمل می کنید.

۸- پس از انتخاب راه جدید طرحی برای آن تدوین کنید و چگونگی اجرای راه جدید را به تصویر بکشید. چه فعالیتهایی؟ توسط چه کسی؟ چه زمانی؟ با چه وسایلی؟ چگونه؟ از جمله پرسش هایی است که در برنامه ریزی باید به آن پاسخ دهید.

۹- بررسی کنید تا مطمئن شوید که راه جدید در ارتباط با همکاران و محیط کار شما مشکلی پیش نخواهد آورد.

۱۰- نظر همکاران تان را درباره چگونگی اجرای انتخاب جدیدتان جویا شوید.

۱۱- همیشه به اقدام هایی فکر کنید که امکان آن وجود دارد. هر راه حلی نمی تواند، هر چند به ظاهر خوب و مناسب، عملی باشد. در اقدام پژوهی به راه حل هایی می اندیشیم که عملی باشد.

پژوهشگر با استفاده از اطلاعات به دست آمده و تجزیه و تحلیل آن ها ابعاد و جوانب مشکل را به طور دقیق و شفاف شناسایی می کند. البته تشخیص مشکل و به دست آوردن آگاهی بیشتر در مورد علل و عوامل آن، حاصل مطالعه وضعیت موجود، از طریق تکیه بر اطلاعات جمع آوری شده می باشد. وهدف پژوهشگر نیز در این مرحله پیدا کردن تغییر وضعیت موجود است. در ضمن تشخیص راه حل مناسب، بهتر است به روش تصمیمات مشارکتی صورت بگیرد. زیرا نظر جمعی نسبت به نظر فردی از ارزش و وجاهت علمی و عملی بیشتری برخوردار است. بدون مشورت و نظر خواهی از دیگران ابداع راه حل مناسب به آسانی میسر نخواهد شد

در این مرحله شما به استناد شواهد نوع اول و هر آنچه که از مسأله و ابعاد آن می دانید اقدام به تعیین راه حل یا راه حلها می نمایید. برای افزایش موفقیت خود در این مرحله تشخیص و راه حل خود را با دیگران در میان گذارید و از تجربه آنها بهره گیرید. یافته های تحقیقات پیشین و استفاده از منابع علمی نیز می تواند به شما در تشخیص درست و تعیین راه حل مناسب کمک کند.

شما باید در این مرحله از تمام منابع موجود برای رفع یا حداقل کاهش مسأله بهره گیرید. به عبارتی باید راه حل خود را با استفاده از منابع مختلف معتبر سازید.

مرحله انتخاب راه حل به تفکر بیشتری نیاز دارد. پژوهشگر در انتخاب راه باید از نظرات سازنده افراد با تجربه بهره بجوید. و با استفاده از اطلاعاتی که در اختیار دارد، در وهله اول لازم است چند راه را در نظر بگیرد و آنها را ارزیابی کند و نیز باید معایب؛ محاسن و اثر بخشی این راه حل ها را به استناد شاخص ها و معیارهایی که در اختیار دارد با هم مقایسه کند و اگر تشخیص داد یکی از آن راه ها برای بهبود بخشی وضع موجود از همه کارسازتر است، باید آن را به طور مستند دقیق و مستدل تشریح کند. و علت حذف راه حل های دیگر را نیز باید بیان کند.

▪ توصیه جهت انتخاب راه حل بهتر:

۱- همیشه در نظر داشته باشید که راه حل مورد نظر به اطلاعات کافی استوار باشد.

۲- هر چه اطلاعات جمع آوری شده درباره راه جدید بیشتر و منطقی تر باشد ، امکان توفیق‌تان بیشتر خواهد بود .

۳- در انتخاب راه حل شتاب به خرج ندهید .

۴- همیشه منتظر اتفاق های پیش بینی نشده باشید .

۵- پس از انتخاب راه حل جدید طرحی برای آن تدوین کنید و چگونگی اجرای راه جدید را به تصویر بکشید .

(برنامه ریزی) . چه فعالیت‌هایی ؟ توسط چه کسی ؟ با چه وسایلی ؟ چگونه ؟ از جمله پرسشهایی است که در برنامه ریزی باید به آن پاسخ دهید .

۶- راه جدیدتان حتماً باید در ارتباط با پرسش اساسی پژوهستان باشد . یعنی این پرسش که « درباره این وضعیت چه کاری می توانم انجام دهم » ، راه شما در حقیقت پاسخ به این سوال اصلی است . مثال :

مسأله تحقیق: « ضعف توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات ... ارائه شده در درس زمین شناسی در یک کلاس درس »

عنوان تحقیق : « افزایش توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات ... در درس زمین شناسی در یک کلاس پایه سوم دبیرستان ، رشته تحصیلی تجربی »

▪ اعتبار بخشی راه حل :

« تأیید صاحب نظران ، نخبگان ، متخصصین و افراد هم فن از مهم ترین و ارزشمندترین عامل اعتبار بخشی راه حل محسوب می شود . و نیز پژوهشگران ، همکاران ، فرادستان ، مراجعان ، جامعه علمی و عموم مردم از نظر عوامل صالح ارزیابی کننده راه حل هستند که پژوهشگر باید آنها را مورد لحاظ نماید .» اثرات اعتبار بخشی عبارتند از :

۱ - از ابهامات کاسته می شود . ۲ - به کار محقق مقبولیت می بخشد .

۳ - موجب افزایش اعتماد به نفس پژوهشگر می شود . ۴ - جو مشارکت در بین همکاران تقویت می شود

۵ - ضرر اجرای راه حل مورد ادعای محقق کاهش می یابد .

مرحله ششم - اجرای طرح جدید و نظارت بر آن

پس از طراحی راه حل جدید یا تغییر مورد نظر آن را به اجرا می گذاریم . در این مرحله تلاش می کنیم مطابق با ویژگی های تدوین شده و پیش بینی های عملی ، کار را پیش ببریم . در اجرا نیز مشاهده ، اندیشه و عمل سه رکن اساسی خواهد بود . در این مرحله می کوشیم از همان آغاز بر چگونگی پیشرفت کار ، به طور روزانه نظارت و دقت داشته باشیم . این کار سبب می شود ضمن مراعات پیش بینی های انجام گرفته و در صورت لزوم ، تغییرهای لازم را در عمل به وجود آوریم .

در اجرای راه حل هر چه قدر برنامه ریزی و پیش بینی دقیق باشد ، باز هم نمی توان حوادث و رویدادهای غیر مترقبه را برآورد کرد . فقط در مرحله اجرا و حرکت است که کارها به زلالت می رسد و برای حوادث و مشکلات پیش بینی نشده راهکارهای مناسب به دست می آید . لذا لازم است پژوهنده برای اجرای طرح خود از روابط انسانی قوی برخوردار گردد تا بتواند از مدیریت فردی و جمعی دیگران بهره مند شود . بطور کلی برنامه ریزی برای هر راه حلی باید شامل فرآیند ذیل باشد .

۱- توصیف اقدام بهینه (در سطح فردی)

۲- تشریح اقدام بهینه به صورت نوشتاری و توزیع آن میان افراد درگیر با اجرای طرح

- ۳- تدوین فهرست هر کوشش و قدم های مربوط و چگونگی انجام آن .
- ۴- چگونگی به عمل آوردن قدم های مورد نظر (ساکی ، ۱۳۸۳ ، ص ۱۶۹)
- در توصیف اقدام بهینه (اجرای راه حل جدید) باید نکات زیر رعایت شود :
- ۱- اقدام مورد نظر باید به صورت دقیق چنان توصیف شود که رویدادهای واقع شده در مدت اجرای طرح آشکار شود .
- ۲- متشکل از داده های کمی و کیفی باشد .
- ۳- باید بتوان داده را به نظم در آورد تا توصیف اقدام میسر شود .
- ۴- مثال : استفاده از روش تسلط یاب برای بهبود یادگیری درس ریاضی سال اول راهنمایی

▪ توضیح اجمالی در مورد اجرای بهتر راه حل

انتظار می رود که با اجرای راه حل منتخب اقدام پژوهی وضعیت موجود به وضعیت مطلوب تبدیل شود . اجرای راه حل برگزیده شده باید از زوایا ، جوانب و ابعاد گوناگون مورد بررسی قرار بگیرد ، تا کسانی که به نحوی از انحاء در اجرای آن سهیم هستند دید روشن و شفافی نسبت به آن به دست آورند . « برای این منظور ضرورت دارد در جلسه های توجیهی ، اقدام بهینه به طور مشروح بیان شود و رؤس اقدام مورد نظر و چگونگی انجام آن نوشته شده و میان اعضا توزیع شود . سپس طبق برنامه به اجرای اقدام پژوهی پرداخته شود . »

▪ شیوه شناسایی راه حل در اقدام پژوهی

کشف و شناسایی راه حل بهینه مستلزم اقدامات زیر است :

- ۱- به راه حل هایی باید اندیشید که امکان عملی بودن آنها مقدور باشد .
- ۲- تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده و نتایج به دست آمده از مراحل مختلف تحقیق ، اساس شناسایی راه حل است
- ۳- آزمون فرضیه ها به روش علمی و آماری
- ۴- نظر خواهی از همکاران و افراد مجرب که به منبع مشکل نزدیک تر هستند .
- ۵- پرهیز از شتاب زدگی
- ۶- راه حل در دل خود مشکل نهفته است . لذا با تبیین دقیق وضع موجود ، راه حل مناسب به تدریج مکشوف می شود
- ۷- توجه به اقدامات و ابداعات پژوهشگران دیگر
- ۸- مقایسه راه حل های ارائه شده به منظور انتخاب راه حل مناسب .

پس از این که راه جدید یا تغییر مورد نظر کاملاً طراحی و آماده شد آن را به اجرا می گذاریم . در این مرحله تلاش می کنیم مطابق با ویژگی های تدوین شده و پیش بینی های قبلی کار را پیش ببریم . در حین اجرا نیز مشاهده ، اندیشه و عمل سه رکن اساسی خواهد بود . یعنی از همان آغاز بر چگونگی پیشرفت کار ، به طور روزانه نظارت و دقت داشته باشیم . این کار سبب می شود ضمن مراعات پیش بینی های انجام گرفته در صورت لزوم ، تغییرهای لازم را در عمل به وجود آوریم .

توصیه ها:

- (۱) سعی کنید مشاهده و نظارت تان آگاهانه و بر اساس اصول منظم و هدف مند باشد . پیشرفت کار و کاستی های احتمالی را یادداشت کنید . این یادداشت ها را بعداً می توانید با همکارانتان در میان بگذارید .

۲) به صورت فرآیندی و مداوم از کارها ارزیابی به عمل آورید. این ارزیابی ها بعداً می تواند به عنوان ملاک و معیاری برای ارزیابی نهایی مورد استفاده قرار گیرد. می توانید از یک چک لیست در این مرحله استفاده کنید.

۳) چگونگی پیشرفت کار را با گروه پژوهش، همکاران و سایر افراد منتقد در میان بگذارید. در صورت لزوم و ضرورت، نظر آنها را به اجرا بگذارید.

۴) در صورت لزوم تغییرات لازم را در طرح پیش بینی شده اعمال کنید و کار را ادامه دهید تا به پایان آن برسید.

۵) از تک محوری بپرهیزید و هر لحظه آمادگی داشته باشید تا از راه های ابراز شده توسط دیگران به گرمی استقبال کنید و در صورت لزوم آنها را به کار ببندید.

۶) نباید در شما کوچکترین اثری از خودبینی و غرور و احساس برتری از دیگران به وجود آید چون موجب بدبینی و عدم همکاری دیگران با شما می شود.

۷) هرگز همه چیز را تضمین شده تلقی نکنید. گاه گاهی به افراد مشارکت کننده مراجعه کنید و اگر سوء تفاهمی را احساس کردید تلاش کنید آن را برطرف کنید.

پس از آنکه به تشخیص خود و با استفاده از منابع معتبر به راه حلی برای رفع مشکل رسیدید باید برای بکارگیری آن برنامه ریزی کنید و شرایط را برای رفع مشکل مهیا سازید.

در حین اجرا مراقبت و نظارت به عمل آید که راه حل بدرستی و در زمان و مکان خود به مرحله اجرا در آید .

اقدام پژوهی روشی خطی و سلسله مراتبی نیست . بنابر این در حین اجرای راه حل ممکن است دریابید که راه حل شما مناسب انتخاب نشده و یا اصولاً مسأله درست تشخیص داده نشده است . بنابر این شما بر می گردید و از نو دوباره شواهد تشخیصی را مرور و مجدداً مسأله را تعیین و به انتخاب راه حل دست می زنید . به این ترتیب شما همواره امکان تغییر و تعدیل را در همه مراحل اقدام پژوهی دارید .

شما در حین اجرا باید با مشاهده آثار اجرای راه حل ، تغییرات پدیدار شده را سنجش و ثبت نمایید . ثبت دقیق تغییرات به شما امکان ارزیابی اقدامات انجام شده را خواهد داد .

در حین اجرا از همکاران و داوران بیرونی برای کمک به تعیین ثمربخشی راه حل خود کمک بگیرید . ممکن است آنها در نحوه اجرای راه حل شما نظرات بهتری داشته باشند که باید از آنها استفاده کنید .

مرحله هفتم - مشاهده عمل و گردآوری اطلاعات پیرامون مسأله (شواهد نوع دوم) :

شما این بار مجدداً با مشاهده عمل آموزشی به جمع آوری شواهد با استفاده از ابزارهای گوناگون می پردازید . شما می خواهید در خصوص ثمربخشی راه حل خود اطلاعات مستند تری ارایه سازید . بنابر این اقدام به گردآوری اطلاعات پس از پایان اجرای راه حل خود می نمایید .

دقت نمایید که اطلاعات جدید با هدف قضاوت گردآوری می شوند بنابر این بهتر است از ابزارهای اندازه گیری در مرحله گردآوری شواهد نوع اول استفاده نمایید تا بتوانید امکان مقایسه دقیق تر وضع قبل و بعد از اجرای راه حل را ارایه سازید .

برای اینکه دوباره نتیجه اقدام تان داوری کنید نیاز به شواهد دارید. این شواهد باید مبتنی بر اطلاعات منظم و منطقی باشد. در این مرحله نیز مثل مرحله قبلی گردآوری اطلاعات لازم است. لذا باید روش های گردآوری اطلاعات و ابزار آن را

مشخص کنید. این روش ها و ابزار می تواند مثل مرحله پیشین یا متفاوت با آن باشد. باید مشخص کنید در این مرحله به چه نوع داده هایی نیاز دارید. این داده ها و شواهد باید معیارها و شاخص هایی باشند بر این ادعا که در کار شما اصلاح بوجود آمده است. این شواهد باید مورد تأیید افراد صاحب نظر و همکاران منتقد شما باشد.

لذا لازم است پس از اجرای طرح و حتی حین اجرای آن، اسناد و مدارکی جمع آوری کنید تا بدان وسیله بتوانید ادعای خود را ثابت کنید. این اسناد لازم نیست همیشه کمی و یا به عدد و رقم باشد. اظهارات همکاران، مراجعین، مردم، و یا یک نوشته، عکس و فیلم پیش و پس از اقدام، دیگران را قانع کند که اصلاح و تغییر مطلوب صورت گرفته است.

در این مرحله باید از خود پرسیم آیا داده ها رخداد و یا تغییری را نشان می دهند؟ چه پیشرفتی را نشان می دهند؟ به چه دلیل؟ پیشرفت در چه زمینه هایی بوده است؟ با این پرسشها می کوشیم تا نتیجه اقدام جدید را به کمک شواهد منطقی ارزیابی کنیم. اگر نتیجه مثبت بود این اقدام را به عنوان یک تغییر یا راه جدید ادامه می دهیم و در غیر این صورت به راه یا راه های دیگر می اندیشیم و راه دیگری را برای عمل و اجرا پیدا می کنیم.

این شواهد باید مورد تأیید افراد صاحب نظر و همکاران منتقد شما در خصوص مسأله و هدف های مورد نظر در تحقیق شما باشد. مثلاً ممکن است شما مدعی باشید که با روش تدریس جدید سبب شده اید تا نمرات دانش آموزان کلاس (الف) تا ۳۰٪ افزایش یابد. این ادعا زمانی قابل قبول خواهد بود که با اسناد و مدارک لازم، نمرات پیش از اقدام جدید را با نمرات پس از آن مقایسه کنید و به نتیجه مورد ادعا یعنی ۳۰٪ برسید.

توصیه ها:

- (۱) سعی کنید شاخص هایی برای نشان دادن تغییرهای لازم تعیین و در حین انجام کار آن ها را گردآوری کنید.
 - (۲) معیار و ملاک ارزش یابی باید مناسب با اهداف و مسئله اصلی پژوهش باشد. باید چیزی را ارزشیابی کنیم که مدعی اصلاح آن هستیم نه چیز دیگری.
 - (۳) ملاک ها و شاخص های ارزشیابی باید از درون داده های جمع آوری شده بیرون بیاید.
 - (۴) در این مرحله همواره از خود پرسید: چگونه می توانم نشان دهم که واقعاً تغییر مطلوبی روی داده است؟ چه کسانی باید تایید کنند که عمل من مناسب بوده است؟ آیا شواهد منطقی در این باره دارم؟ آن ها چیست؟
 - (۵) در ارزشیابی از کار خود می توانید از یادداشتها و نظر شرکت کنندگان در تحقیق استفاده کنید. این که آنان تأیید کنند که واقعاً تغییری روی داده است برای کار شما دارای ارزش خواهد بود.
 - (۶) برای ارزشیابی کارتان از افراد دارای صلاحیت، همکاران و افراد منتقد استفاده کنید.
- مرحله هشتم - ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن :**

در این مرحله داده های جمع آوری شده را مثل مرحله سوم، تفسیر و تحلیل می کنیم. از خود می پرسیم این داده ها نشانگر چه رخدادها و تغییراتی هستند؟ آیا پیش رفتی را نشان می دهند؟ به چه دلیل؟ (شواهد می آورید). پیشرفت ها در چه زمینه ها یا مواردی بوده است؟ به چه دلیل؟ (شواهد می آورید) درباره این تغییرات و رخدادها به چه نتایجی می رسیم؟ چرا؟ (شواهد می آورید). با این پرسش ها و پرسش های دیگر از این نوع می کوشیم تا نتیجه ی اقدام جدید را به کمک شواهد منطقی ارزیابی کنیم. اگر نتیجه مثبت بود این اقدام را به عنوان یک تغییر یا راه جدید ادامه می دهیم و در غیر این صورت به راه یا راه های دیگر می اندیشیم و راه دیگری را برای عمل و اجرا پیدا می کنیم

▪ بحث و نتیجه گیری :

« نتیجه گیری مرحله ای از اقدام پژوهی است که تغییرات مثبت و ابعاد مختلف وضع موجود را تشریح می کند. در این مرحله محقق ثمره زحمات خود و همکارانش را ارائه می دهد. و احساسات خود ارزشی اطمینان آنان را افزایش می دهد. تاثیر اجرای راه حل و تغییرات حاصل از آن در جریان نتیجه گیری تبیین می شود و این نشان دهنده این است که مشکل شناسایی شده تا چه میزان رفع گردیده است. نتیجه گیری در واقع مبنای پیشنهادات و سر آغاز تحقیقات دیگر بشمار می آید. بطور کلی در نتیجه گیری موارد زیر باید ملحوظ گردد.

۱- توصیف دقیق وضع موجود، با همه زوایا و ابعاد و جهات، به گونه ای که خواننده گزارش یا شنونده آن کاملاً قانع شود که وضع موجود تغییر یافته و به وضعیت بهتری تبدیل شده است.

۲- در هنگام توصیف وضع مطلوب، اشاره هایی هم در همان بعد به وضع موجود (وضع نامطلق) بشود تا گزارش هر جزء ملموس تر و عینی تر ارائه شود.

۳- در همین خصوص، به نتایج کار محققان دیگر هم اشاره شود و تا جایی که ممکن است به گزارش فعالیت ها هم با توجه به تغییراتی که ایجاد کرده و نتایجی که به دست آورده اند پرداخته شود.

۴- سعی شود با عنایت به بخش توصیف وضع موجود در مقابل هر وضعیتی که از آن گزارش شده است گزارشی هم از وضع مطلوب گزارش شود « مثال :

اگر در توصیف وضع موجود آمده بود: « دانش آموزان نسبت به درس ریاضی، اظهار بی علاقه می کردند. » در توصیف وضع مطلوب یا نتیجه گیری، ذکر شود که « دانش آموزان نسبت به درس ریاضی اظهار علاقه مندی می کردند. » با این جملات می توان تغییرات مطلوب تر و خیلی بیشتر به ترتیب بیان کرد :

▪ در کلاس فیزیک نشاط و شادابی دیده می شود.

▪ کلاس فیزیک به یک کلاس شاداب تبدیل شده است.

▪ در کلاس فیزیک نشاط و شادابی غیر قابل توصیف است.

۵- سعی شود در ساخت ترکیب جملات از اغراق دور شود. همچنین تلاش شود از جملاتی که وضع موجود را ضعیف تر از آن چه هست نشان می دهند خودداری شود. محقق آن قدر باید دقیق باشد که نقش جملات و کلمات را درست متناسب با شرایط موجود به کار برد «

توصیه می شود وضع مطلوب با جملات زیر آغاز شود :

۱- دانش آموزان از نظر روحی و جسمی خسته نمی شوند. روح پرشگری و بحث به کلاس حاکم بود و ...

۲- دانش آموزان سال سوم رشته ریاضی یک کلاس به علت نداشتن اعتماد به نفس در بخش هایی از کتاب حسابان به خصوص در حل تمرینات ضعیف بودند.

۳- اعتماد به نفس دانش آموزان بالا رفته بود و با آرامش در کلاس حضور پیدا می کردند. و با علاقه به استقبال حل تمرینات کتاب حسابان می رفتند.

• روشهای ارتقاء کیفیت و اعتبار در اقدام پژوهی:

• تدبیر اول: ارتقای کیفیت مشارکت و توسعه ارتباط با دیگران

به نظر می‌رسد فرایند طبیعی اقدام پژوهی هیچ وقت بدون حضور و مشارکت ارزیابان و دوستان نقاد کامل نمی‌شود. وقتی اقدام فرد با بینش پژوهشی همراه شود و از محک انتقاد دیگران نیز بگذرد، مقبولیت پیدا می‌کند. همان طوری که پژوهشگران دانشگاهی در هنگام بحث درباره یافته‌های خود وجوه مشترک و جنبه‌های افتراقی آنها را با یافته‌های سایر پژوهشگران مورد توجه قرار می‌دهند، اقدام پژوهان همواره باید از نظرات افراد ذیربط اطلاع پیدا کنند تا بتوانند جنبه‌های مشترک و وجوه متمایز دیدگاه خود را با سایر نظرات دریابند. بنابراین، هم پژوهشگر دانشگاهی و هم اقدام پژوه به برقراری ارتباط مؤثر با دیگران نیاز دارند.

• تدبیر دوم: توسعه روش‌های انجام عمل و به حداکثر رساندن فایده عملی:

وقتی اقدام پژوهان تغییر در روش‌ها و اعمال خود را مشاهده کردند، می‌توانند امیدوار باشند که فعالیت پژوهشی آنان روا و مناسب بوده است.

• تدبیر سوم: افزایش روایی اقدام پژوهی از طریق کثرت گرایی و ترکیب دیدگاه‌ها

کثرت گرایی بر روش‌شناسی اقدام پژوهی هم حاکم است. اقدام پژوهان دامنه وسیعی از روش‌های تحقیق را به خدمت می‌گیرند. جهان‌بینی مشارکتی مستلزم ارتباط و همکاری انسان‌ها با یکدیگر است و چون همه انسان‌ها برای رسیدن به حقیقت از روش‌های متفاوت استفاده می‌کنند، در رویکرد اقدام پژوهی از راه‌های مختلف برای کسب دانش استفاده می‌شود. حتی برای ارزیابی برنامه اقدام پژوهی هم از نظرات دیگران استفاده می‌شود و کثرت گرایی در همه مراحل اقدام پژوهی به چشم می‌خورد.

تدبیر چهارم: افزایش روایی اقدام پژوهی از طریق انجام یک کار معنادار:

در اقدام پژوهی، معنایی که افراد به موقعیت‌ها می‌دهند انگیزه مشارکت آنها را تشکیل می‌دهد. معنادار بودن اقدام پژوهی برای افراد شرکت کننده می‌تواند اهتمام آنها را برای انجام کار بهینه افزایش دهد و کیفیت کار را تا حدی تضمین کند. اقدام پژوهان مانند کارمندانی که از طرف دیگران برای انجام پژوهش و عمل مأموریت یافته باشند، عمل نمی‌کنند، بلکه مانند کارفرما در پی انجام مأموریت‌هایی هستند که خود آنها تعیین کرده‌اند؛ یعنی اقدام پژوهان به جای اینکه پژوهش را برای دیگران انجام دهند، برای خودشان انجام می‌دهند.

• تدبیر پنجم: افزایش روایی اقدام پژوهی از طریق تلاش برای پایدار کردن پیامدها:

اقدام پژوهی این ظرفیت بالقوه را دارد که اعضای خود را به انجام اصلاحات مداوم متعهد سازد؛ هر چند که ممکن است از یک همکاری موقت و محدود آغاز شود و در نهایت به مشارکت فراگیر و پایدار منجر شود. در همه اشکال مشارکت همکاری‌ها به تدریج شکل می‌گیرند و توسعه می‌یابند و در اقدام پژوهی کوشش برای پایدار سازی تعهد ها به بهبود اوضاع می باشد.

• سؤال‌های ناظر بر کیفیت و روایی اقدام پژوهی

- ۱ - آیا اقدام پژوهی در شکل‌گیری و توسعه روابط اجتماعی و مشارکت جمعی موفق بوده است؟
- ۲ - آیا برنامه‌ریزی و فرایند اقدام پژوهی به وسیله علایق و دغدغه‌های مربوط به پیامدهای عملی هدایت شده است؟
- ۳ - آیا در اقدام پژوهی از همه راه‌های ممکن (اصل کثرت گرایی) برای کسب دانش استفاده شده است؟
- ۴ - آیا اقدام پژوهی به انسجام فکری اعضای شرکت کننده منجر شده است؟

- ۵ - آیا اقدام پژوهی راه‌هایی فراتر از عقل نظری برای کسب دانش فراهم کرده است؟
- ۶ - آیا اقدام پژوهی از روی آگاهی به عنوان رویکردی مناسب برای انجام تحقیق انتخاب شده است؟
- ۷ - آیا اقدام پژوهی برای افراد شرکت‌کننده به عنوان یک کار معنادار تلقی شده است؟
- ۸ - آیا اقدام پژوهی به پایدار شدن و فراگیر شدن اصلاحات به وجود آمده کمک کرده است؟

• انواع مرسوم اعتبار بخشی به کار اقدام پژوهی

• اعتبار بخشی توسط همکاران

آیا می‌توانید گروهی از همکاران خود را نسبت به اهمیت دانشی که به دست آورده‌اید متقاعد نمایید؟ آیا می‌توانید آن‌ها را قانع کنید که عمل شما مسئولانه و عالی بوده است؟ آیا می‌توانید برای ارزیابی از کار خود معیارهای روشن ارائه دهید و برای آن معیارها، شواهدی صریح فراهم آورید؟

اعتبار بخشی توسط فرادستان

آیا می‌توانید به مدیران خود نشان دهید که کار خود را به منظور بهبود، تغییر داده‌اید و روش جدید کار شما با طرح‌های توسعه سازمانی سازگار است؟

• اعتبار بخشی از سوی مراجعان

آیا افرادی که مورد حمایت شما بوده‌اند، موافقت می‌کنند که عمل شما در راستای منافع آنها بوده است و کیفیت زندگی آن‌ها در اثر مداخلات اعمال شده توسط شما بهبود یافته است؟

• اعتبار بخشی از سوی جامعه علمی

گاهی لازم است جامعه علمی نقش و سهم شما را در تولید دانش تأیید کند. بسیاری از اقدام پژوهان که پژوهش خود را برای دریافت نوعی جایزه از مجامع علمی انجام می‌دهند، باید آن را طوری عرضه کنند که قابلیت بررسی داشته باشد.

• اعتبار بخشی توسط عامه مردم

آخرین گروه اعتبار بخش، مجموعه وسیعی از خوانندگان هستند که در محیط‌های سازمانی یا بخش‌های دیگر جامعه قرار دارند. علاوه بر اعلان عمومی نتایج، پژوهش می‌توان آن‌ها را منتشر ساخت. پذیرش انتشار از سوی نشریات علمی ممکن است وقت زیادی از فرد بگیرد. در هر حال، تأمل درباره اینکه یک پژوهش خوب چه مشخصاتی دارد، ضروری است. چه بسا هر کاری دارای جنبه سیاسی باشد یا به نظریه‌ها یا جنبش‌های اجتماعی مختلفی مرتبط باشد. در هر حال، نظرات و یافته‌های روا فقط از طریق وارد شدن در زندگی دیگران تداوم می‌یابد.

مرحله نهم - تجدید نظر و دادن گزارش نهایی :

پس از اعتبار یابی یا اعتبار بخشی به کار خود اصلاحات لازم و نهایی را در عمل پیشنهادی انجام می‌دهیم و به عنوان سندی علمی آن را آماده می‌کنیم. پس از این مرحله می‌توان آنرا به مسئولان ذی ربط تحویل داد یا در جایی منتشر کرد یا در گرد همایی عرضه کنیم

انتشار یافته‌ها آخرین مرحله اقدام پژوهی است. شکل گزارش را می‌توانید براساس مراحل پژوهش تنظیم کنید یا به هر صورت ابتکاری که خودتان صلاح بدانید.

در این گزارش می توانید آنچه را آموخته اید توضیح دهید و برخوردهای دیگران را نیز در این باره به اطلاع دیگران برسانید. به این معنا که نشان دهید مراحل کار به چه صورت آغاز شد، چگونه ادامه یافت، سرانجام کار چه شد. در این فرآیند چه رخدادهایی به وقوع پیوست. دیگران چه نقش و نظری داشتند و چگونه از این نظرها استفاده کردید. از دیگران چه آموختید، درباره موضوع پژوهش به چه چیزهای جدیدی دست یافتید. شکل گزارش را می توانید هم بر اساس مراحل مختلف تحقیق منظم کنید و یا به صورتی که فکر می کنید جالب و خواندنی است.

سعی کنید تجارب خود را در اختیار خوانندگان قرار دهید. به همه مشکلاتی که در اجرای کار با آن برخورد کردید و چگونگی حل آن اشاره کنید تا به دیگران در آینده برای حل مشکلات مشابه کمک کند.

▪ پیشنهادها:

پژوهشگر در این مرحله مشخص می کند که چه کسانی می توانند از نتایج تحقیق او استفاده کنند. جنبه های کاربردی تحقیق و این که نتایج در کجا و در چه مواردی باید به کار گرفته شود، با دادن پیشنهادها معین می شود.

در این مرحله لزوم استمرار کار تحقیق و علت ارزشمند بودن نتایج آن چه در جریان تحقیق پیش آمده و کارهایی که دیگران در جهت تکمیل کار تحقیق باید انجام دهند آشکار می شود. مسلماً یک محقق نمی تواند خاتم المتفکرین باشد و راه او راه نهایی و خالی از ایراد نخواهد بود. در مرحله پیشنهادی پژوهشگر نکات قوت و ضعف کار خود را بیان می کند تا در آینده افراد دیگر و یا خود او بتواند آن را دنبال کنند.

اقدام پژوه به توجه به تجربه گران بها و دانش ارزنده ای که به دست آورده پیام و پیشنهادش، با نور خرد همراه است و می تواند چراغ هدایت سایرین باشد. در ضمن پیشنهادات باید به اهداف تحقیق و موضوع تحقیق مربوط باشد. به طور کلی در این مرحله محقق مدعی است که گوشه ای از حقیقت را کشف کرده و بر دانش انسان افزوده است.

• شیوه ی تدوین گزارش نهایی پژوهش

شما به عنوان یک پژوهشگر باید بتوانید کار خود در قالبی روشن و قابل فهم برای دیگران گزارش نمایید. بطور معمول مراحل و اجزاء گزارش پژوهش در عمل شامل موارد زیر است:

الف: مطالب مقدماتی

۱ - صفحه عنوان (فشرده و کوتاه باشد) در صفحه عنوان معمولاً مطالب: عنوان تحقیق - نام و نام خانوادگی پژوهشگر یا گروه پژوهشگران - محل یا منطقه پژوهش، مثل استان، شهر، نام مدرسه یا اداره و غیره - تاریخ ارائه گزارش، درج می گردد.

۲ - تشکر و قدردانی (در صورت لزوم)

۳ - چکیده (خواننده با مطالعه این بخش نتیجه کلی از تحقیق را بگیرد در تحقیقات دانشگاهی چکیده ۱۵۰ - ۲۰۰ کلمه است در اقدام پژوهی ۱۰ خط است)

۴ - فهرست محتوا، شکل ها، نمودارها و جدول ها

ب : محتوای مطالب یا متن گزارش

- ۱ - مقدمه و توصیف وضعیت موجود
- ۲ - گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)
- ۳ - تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها
- ۴ - انتخاب راه جدید موقتی
- ۵ - اجرای طرح جدید و نظارت بر آن
- ۶ - گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)
- ۷ - ارزیابی تأثیر اقدام جدید و اعتباربخشی
- ۸ - تجدید نظر و تصمیم نهایی و پیشنهادی

د : پیوست ها

ج : منابع و مآخذ

خلاصه مراحل اقدام پژوهی

پژوهش در عمل یا اقدام پژوهی در واقع نوعی از تحقیق می باشد که توسط خود فرد در گیر در یک مسئله برای حل و یا کاهش مشکل انجام می گیرد. در اقدام پژوهی موضوع های تحقیق همگی ملموس و عینی و مربوط به فعالیت های روز مره می باشد و هدف آن بهسازی امور و اثر بخشی کردن آن است. مراحل اقدام پژوهی مراحل دوری یا حلزونی می باشد و از این رو آن را چرخه پژوهش نیز نامیده اند و به طور خلاصه به این شرح است:

۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش :

نخستین گام در هر پژوهش تعیین موضوع می باشد موضوعی که انتخاب می کنید یا معمولاً مورد علاقه شما می باشد، یا مربوط به مسئله ای است که در حین کار برای شما پیش آمده است و می خواهید آن را بر طرف کنید. با این حال موضوع باید دارای این ویژگیها باشد:

۱ - مورد علاقه شما باشد ۲ - پژوهش پذیر باشد ۳ - دارای اهمیت باشد. ۴ - در توان پژوهشگر باشد

۵ - منابع اطلاعاتی کافی در اختیار باشد.

۲- توصیف وضعیت موجود و تشخیص مسئله :

مطلب بسیار مهم در خصوص پژوهش در عمل درباره وضعیت است که در آن قرار داریم یعنی «اینجا و اکنون» پس از بررسی وضعیت موجود لازم است رخدادهای عمده آن را به صورت منطقی تنظیم نمائید و گزارش باید تلاش کنید تا وضعیت مورد مطالعه به روشنی توضیح داده شد و به طوری که خواننده بتواند از وضعیت مورد نظر تصویر واقعی و بدون ابهام و پرسش به دست آورد.

۳- گردآوری اطلاعات (شواهد نوع اول) :

برای اینکه تصویر روشنی از وضع موجود داشته باشیم لازم است داده ها یا اطلاعات لازم را در این باره جمع آوری کنیم و داده ها را طبقه بندی نمائیم و داده های ضروری را از غیر ضروری جدا کنیم و در این مرحله نیز هدف شما عملی و کاربردی است و نه صرفاً نظری. گردآوری اطلاعات در اغلب موارد از چهار روش مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه و اسناد و ارقام حاصل می شود. که استفاده از نوع روش در اقدام پژوهی بستگی به موضوع و هدف پژوهش مورد نظر دارد و بهتر است تلاش کنید که برای کسب اطلاعات از روشهای متعددی استفاده کنید. هدف از گردآوری اطلاعات هم مشخص نمودن وضع موجود به کمک داده ها و شواهد و انتخاب یک راه موقت می باشد.

۴- تجزیه تحلیل و تفسیر داده ها :

پس از جمع آوری اطلاعات و شواهد باید به کمک آن تصویری روشن و گویایی از وضعیت موجود داده شود. در تجزیه تحلیل و تفسیر داده ها مفاهیم زیر را باید مورد تجزیه تحلیل قرار داد: مشکل اصلی، ریشه های اصلی آن، عوامل مربوط به ریشه و پیش زمینه ها، نتایج و عواقب منفی آن و نتایج مهم دیگر.

۵- انتخاب راه جدید به صورت موقت :

در این مرحله باید تلاش کرد به کمک اطلاعات تفسیر شده نخست چند راه اولیه مناسب را در نظر بگیرید. و به راه حل هایی بیندیشید که عملی باشد و آن راه را به طور عملی اجرا می کنید.

۶- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن:

پس از این که راه جدید کاملاً طراحی و آماده شد آن را به اجرا بگذارید و در مرحله اجرا سه رکن اساسی مشاهده، اندیشه و عمل را در نظر داشته باشید.

۷- گردآوری اطلاعات و شواهد نوع دوم :

برای این که درباره عمل با تغییر جدید داوری کنید نیاز به شواهد دارید که این شواهد باید مبتنی بر اطلاعات منظم و منطقی باشد. پس لازم است بعد از اجرای طرح شواهدی را جمع آوری کنید تا بدان وسیله بتوانید ادعای خود را اثبات نمایید.

۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن :

باید در این مرحله داده های جمع آوری شده را تفسیر و تحلیل نموده و با پرسش هایی نتیجه اقدام جدید را به کمک شواهد منطقی ارزشیابی نمایید اگر نتیجه مثبت باشد این اقدام را به عنوان یک راه جدید ادامه دهید و در غیر این صورت به راه حل های دیگر بیندیشید و راه دیگری را پیدا کنید.

۹- تجدید نظر و دادن گزارش نهایی و اطلاع رسانی:

پس از اعتبار یابی و اعتبار بخشی کار خود اصلاحات لازم و نهایی را در عمل پیشنهادی انجام داده و به عنوان سندی عملی آن را آماده نمایید و بر اساس مراحل تحقیق تدوین و منظم نمایید و گزارش نمایید.

نمونه عناوین اقدام پژوهی های مقطع ابتدایی

عنوان
۱- چگونه توانستم محیط کلاس را زیبا کنم؟
۲- چگونه توانستم مشکل کم شنوایی و... را برطرف کنم؟
۳- چگونه توانستم دانش آموزان به درس هدیه علاقمند کنم؟
۴- چگونه توانستم اضطراب و نگرانی دانش آموزان کاهش دهم؟
۵- چگونه توانستم مشکلات رفتاری دانش آموزان را بهبود بخشم؟
۶- چگونه توانستم مشارکت دانش آموزان در اداره مدرسه افزایش دهم؟
۷- چگونه توانستم نگرش دانش آموزان به درس ریاضی تغییر دهم؟
۸- چگونه توانستم مصرف خوراکی های غیر مجاز دانش آموزان کاهش دهم؟
۹- چگونه توانستم دانش آموزان را به فعالیت های قرآنی علاقمند کنم؟
۱۰- چگونه می توان در دانش آموز بی نظم در کارها کمک نمود تا او در کارهایش به نظم اهمیت دهد؟
۱۱- چگونه دانش آموزان را به اقامه نماز جماعت علاقمند کنیم؟
۱۲- چگونه توانستیم یادگیری جدول ضرب را در دانش آموزان بهبود بخشیم؟
۱۳- چگونه توانستیم بچه ها را به درس ریاضی علاقه مند کرده و میزان یادگیری را در آنها افزایش دهیم؟
۱۴- چگونه توانستیم دانش آموزان کلاس چهارم دبستان را به نماز جماعت علاقه مند کنیم؟
۱۵- چگونه توانستیم اختلالات یادگیری عطیه را در درس دیکته درمان کنیم؟
۱۶- چگونه توانستیم مشکل سبیده را در املاء حل کنیم؟
۱۷- چگونه توانستیم با آموزشهای مختلف دانش آموزان را به خواندن نماز ترغیب نمایم.
۱۸- چگونه توانستیم زهرا جلیلی را به کلاس درس
۱۹- چگونه توانستیم بی علاقه گی تعدادی از دانش آموزان پایه پنجم ابتدائی در درس ریاضی را کاهش دهیم؟
۲۰- چگونه توانستیم ناهنجاری دانش آموزم را کاهش دهیم؟
۲۱- چگونه توانستیم نماز جماعت مدرسه را پرشورتر اجرا کنیم؟
۲۲- چگونه توانستیم والدین دانش آموزان ضعیف را در تقویت دروس فرزندانشان مشارکت اساسی بدهیم؟
۲۳- یادگیری و آموزش در سایه نیایش
۲۴- چگونه توانستیم مشکل اختلال املاء را در یک دانش آموز دوم ابتدائی برطرف سازم؟
۲۵- چگونه دانش آموزان را به اقامه نماز جماعت علاقمند کنیم؟
۲۶- چگونه توانستیم دانش آموزان مدرسه را تشویق به رعایت بهداشت.....

۲۷- تلاش برای رفع عدم توانایی در خواندن و نوشتن دانش آموزان کلاس اول
۲۸- چگونه توانستم دانش آموزان را به نوشتن خلاق و زیبا تشویق نمایم؟
۲۹- چگونه توانستم مشکل بد خطی دانش آموزم فاطمه را برطرف کنم؟
۳۰- چگونه توانستم مشکل بد خطی دانش آموز فاطمه.....
۳۱- چگونه توانستم روابط انسانی و عاطفی دانش آموزان را تقویت کنم؟
۳۲- ارتقا کیفی طرح کراهِت در قالب واحدهای امامت و ولایت
۳۳- چگونه توانستم دانش آموزانم را به خوردن شیر علاقه مند کنم؟
۳۴- چگونه توانستم دانش آموزان مدرسه را به نماز جماعت علاقه مند کنم؟
۳۵- چگونه توانستم علاقه به صبحانه خوردن را در دانش آموزان کلاس اول، دبستان تهرانی افزایش دهم؟
۳۶- علاقه مند دانش آموزان به قرآن
۳۷- چگونه توانستم مفهوم صرفه جویی را به دانش آموزان کلاس سوم، دبستان دخترانه تهرانی آموزش دهم؟
۳۸- چگونه توانستم دانش آموزان را در یادگیری قرآن سوم ابتدایی ترغیب و تشویق کنم؟
۳۹- چگونه توانستم در آموزشگاه ابتدائی هجرت وضعیت یادگیری درس قرآن دانش آموزان را بهبود بخشم؟
۴۰- چگونه توانستم مشکل بی انضباطی شاگردان کلاس سوم را کاهش دهم؟
۴۱- چگونه توانستم ضعف املایی فائزه و پیامدهای ثانویه آن را از بین ببرم؟
۴۲- بررسی روشهای افزایش علاقه مندی دانش آموزان پایه پنجم به انس با قرآن، داستانهای قرآنی و احادیث
۴۳- راهکارهای افزایش علاقه مندی دانش آموزان دخترانه دبستان صفا به درس قرآن
۴۴- راهکارهای علاقه مند کردن دانش آموزان پایه دوم به درس هنر
۴۵- چگونه توانستم طریقه صحیح خواندن نماز را در بین دانش آموزان آموزشگاه خود بهبود ببخشم؟
۴۶- چگونه توانستم آب ریزش دهان مریم را کنترل کنم
۴۷- علاقه مند کردن دانش آموزان به نماز جماعت
۴۸- چگونه توانستم دانش آموزان کم توان ذهنی مدرسه فرشته را به بهداشت حیاط مدرسه علاقه مند سازم.
۴۹- چگونه توانستم مشکل نارساخوانی و ...
۵۰- چگونه توانستم اضطراب امتحان ...
۵۱- چگونه توانستم انجمن اولیا و مربیان ...
۵۲- چگونه توانستم مشکل اخلاقی ...
۵۳- چگونه توانستم علاقه مندی دانش آموزان را ...
۵۴- چگونه توانستم دقت و تمرکز نگین را به ...
۵۵- چگونه توانستم علاقه دانش آموزان...

۵۶- چگونه توانستم اسراف کردن دانش آموزان را ...
۵۷- چگونه توانستم ضعف املا را در معصومه ...
۵۸- چگونه توانستم مهارت بیان نوشتاری ...
۵۹- چگونه توانستم محدثه را به درس ...
۶۰- چگونه توانستم مشکل کمبود توجه و ...
۶۱- درمان اختلال در روان گفتار
۶۲- چگونه مسائل ریاضی را حل نمودم؟
۶۳- چرا مهدی نمی تواند همراه بقیه دیکته بنویسد
۶۴- چگونه توانستم علاقمند ییدانش آموزانم را به نماز افزایش دهم؟
۶۵- چگونه توانستم دروغ گویی دانش آموزم را برطرف سازم؟
۶۶- تقویت املا دانش آموزان ضعیف
۶۷- برطرف نمودن ضعف املائی و ایجاد اعتماد
۶۸- چگونه توانستم ناخن جویدن دانش آموزم را برطرف کنم؟
۶۹- چگونه توانستم مشکل ناتوانی در صحبت ...
۷۰- چگونه توانستم میزان پرخاشگری دانش آموزان کاهش دهم؟
۷۱- بررسی عوامل در جذب دانش آموزان به نماز جماعت
۷۲- چگونه توانستم مشکلات املائی دانش آموز زینب را بهبود بخشم؟
۷۳- چگونه توانستم دانش آموزان را به نماز جماعت علاقمند سازم؟
۷۴- چگونه توانستم بی توجهی دانش آموزان در محاسبه محیط دایره را برطرف نمایم؟
۷۵- چگونه توانستم جدول ضرب را در دانش آموزان تقویت کنم؟
۷۶- چگونه توانستم طرح جدید قرآن را پیاده کنم؟
۷۷- چگونه توانستم اضطراب یادگیری جدول ضرب را کاهش دهم؟
۷۸- چگونه توانستم مشکلات املائی دانش آموزم را حل کنم؟
۷۹- چگونه توانستم بددهنی یکی از دانش آموزانم را برطرف کنم؟
۸۰- چگونه توانستم با بهبود در روخوانی و دروس را بهبود بخشم؟
۸۱- چگونه توانستم مشکل دانش آموز در درس املا را برطرف کنم؟
۸۲- چگونه توانستم مشکلات دانش آموز کلاس پنجم را بهبود بخشم؟
۸۳- چگونه می توانم ناخن جویدن دانش امو ... را برطرف کنم؟
۸۴- راهکارهایی برای حل مشکل رفتاری و درسی یک دانش آموز

۸۵- هنردرمانی دانش آموزان نابینا
۸۶- چگونه توانستم مشکل املائی دانش آموز .. را برطرف کنم؟
۸۷- چگونه توانستم به دانش آموزان جدول ضرب را سریع یاد بدهم.
۸۸- چگونه توانستیم رعایت حجاب را در دانش آموزان بهبود بخشیم؟
۸۹- دعوت از مادران جهت علاقمند کردن دانش آموزان به نماز
۹۰- چگونه توانستم مشکل بهداشت دهان و دندان را کاهش دهم؟
۹۱- چگونه توانستم کلاسی پویا و شاداب ایجاد کنم؟
۹۲- افزایش مداخله مادر جهت بهبود آموزش
۹۳- چگونه توانستم توجه مهرانه دانش آموز بیش فعال از طریق بازی تقویت نمایم؟
۹۴- راهکارهای کاهش اختلالات یادگیری املائی یکی از دانش آموزان
۹۵- نقش آموزش و پرورش در نهادینه کردن اصلاح الگوی مصرف
۹۶- چگونه توانستم مشکل انزوا و کمرویی زهرا را برطرف کنم
۹۷- چگونه توانستم احساس مذهبی نماز را در دانش آموزان پرورش دهم؟
۹۸- چگونه توانستم مشکل خجالتی بودن تعدادی از دانش آموزان را برطرف کنم؟
۹۹- چگونه توانستم مشکلات مدیریتی کلاس را کاهش دهم؟
۱۰۰- چگونه توانستم علل رفتارمدرسه گریزی از بین ببرم
۱۰۱- چگونه توانستم اختلالات دیکته نویسی یک نفر از دانش آموزان را درمان کنم؟
۱۰۲- چگونه توانستم دانش آموزان آموزشگاه جهادرا به شرکت در نماز جماعت علاقمند سازم؟
۱۰۳- چگونه توانستم دانش آموزان را به شرکت در نماز جماعت مدرسه علاقه مند کنم؟
۱۰۴- چگونه توانستم کم رویی دانش آموز پایه دوم را کاهش دهم؟
۱۰۵- چگونه توانستم وضعیت دانش آموزان بی انضباط را بهبود بخشیم؟
۱۰۶- چگونه توانستم مشکل کمرویی دانش آموز پایه پنجم را برطرف کنم؟
۱۰۷- چگونه توانستم ناسازگاری مهران را با محیط و سایر هم کلاسی هایش بر طرف نمایم؟
۱۰۸- چگونه می توانیم با همیاری یکدیگر هزینه های آموزشگاه را بهبود بخشیم؟
۱۰۹- چگونه توانستم رضایت شغلی همکاران را در محیط کار فراهم کنم؟
۱۱۰- چگونه توانستم با اجرای طرح کرامت تاثیرات مطلوبی در رفتار دانش آموزان ایجاد نمایم؟
۱۱۱- چگونه توانستم توانایی قدرت ابراز وجود و اعتماد به نفس را در دانش موز ... شکوفا نمایم؟
۱۱۲- چگونه توانستم دانش آموزان کلاس اول را به درس املا علاقمند کنم؟
۱۱۳- چگونه توانستم مشکلات زینب را با توجه به عارضه لب شکری و دیرآموزی او بهبود بخشیم؟

موفق و پیروز باشید

امینی